

Maa- ja metsätalous-
ministeriö

ANTTI NORKIO

HENNA BUSK

JUHO ALASALMI

Maaseudun pankkikonttoriverkko ja yritysten toiminta- edellytykset

YRITYSTEN LAINANSAANTI JA LIIKETOIMINNAN
KEHITYS PANKKIKONTTORIEN MÄÄRÄN VÄHENTYESSÄ

Maaseudun pankkikonttori- verkko ja yritysten toimintaedellytykset

Yritysten lainansaanti ja liiketoiminnan
kehitys pankkikonttorien määrän
vähentyessä

Antti Norkio, Henna Busk, Juho Alasalmi

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Maa- ja metsätalousministeriö

CC BY 4.0

ISBN pdf: 978-952-366-717-4

ISSN pdf: 1797-397X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2025

Maaseudun pankkikonttoriverkko ja yritysten toimintaedellytykset Yritysten lainansaanti ja liiketoiminnan kehitys pankkikonttorien määrän vähentyessä

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2025:10

Julkaisija Maa- ja metsätalousministeriö

Tekijä/t Antti Norkio, Henna Busk, Juho Alasalmi
Kieli suomi

Sivumäärä 74

Tiivistelmä

Pankkien konttoriverkosto on supistunut merkittävästi digitaalisten palveluiden yleistyessä ja väestön keskittyessä kasvukeskuksiin. Suuri osa pk-yritysten investoinneista on riippuvaista pankkirahoituksesta. Riittävä lainarahoituksen saatavuus on avainasemassa toimivan aluetalouden ja menestyvän elinkeinonharjoittamisen kannalta. Selvitys tarkastelee pankkikonttoriverkon kehitystä 2000-luvulla ja pankkikonttoriverkon supistumisen yhteyttä yritysten velkaisuuteen, toimintaedellytyksiin ja omistajanvaihdoksiin.

Merkittävin lasku konttorien lukumäärässä tapahtui 1990-luvulla ja lukumäärä on edelleen 2000-luvun aikana puolittunut. Alueellisten tarkastelujen perusteella pankkikonttorit ovat koko 2000-luvun ajan keskittyneet kaupunkeihin ja Helsinki-Uudenmaan alueelle.

Pankkikonttorin poistuminen maaseutukunnasta on yhteydessä vähenevään pitkäaikaisen velan määrään kunnan mikrohenkilöyrityksissä. Lyhytaikaisen lainan osalta ei havaita merkitseviä tuloksia. Mikro-osakeyhtiöissä pankkikonttorin poistuminen on negatiivisesti yhteydessä julkisten rahoitusinstrumenttien (esim. t&k-tuet) saamisen kanssa.

Pankkikonttorit poistuvat kunnista, joissa talouden aktiviteetti ja väestönkehitys ovat laskusuunnassa. Pankkikonttorin poistuminen voi yhdessä muiden aluetalouden tekijöiden kanssa heikentää investointien rahoitusta ja talouden aktiviteettia entisestään.

Asiasanat maaseutu, maaseudun kehittäminen, pankki- ja rahoitustoiminta, pankkitoiminta, vaikutusten arviointi, yritysrahoitus, maaseutuelinkeinot, maaseutupolitiikka

ISBN PDF 978-952-366-717-4

ISSN PDF 1797-397X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-717-4>

Nätverket av bankkontor på landsbygden och affärsmiljön Företagsupplåning och företagsutveckling när antalet bankkontor minskar

Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2025:10

Utgivare Jord- och skogsbruksministeriet

Författare Antti Norkio, Henna Busk, Juho Alasalmi

Språk finska

Sidantal

74

Referat

Nätverket av bankkontor har krympt betydligt under de senaste decennierna i takt med att digitala tjänster har blivit allt vanligare och befolkningen har koncentrerats till tillväxtcentrum i städerna. En stor andel av de små och medelstora företagen är beroende av bankfinansiering för sina investeringar. En välfungerande finansieringsmarknad för små och medelstora företag är avgörande för den regionala ekonomiska vitaliteten och framgångsrika affärsverksamheter. I denna studie undersöks utvecklingen av bankkontorsnätet under 2000-talet och sambandet mellan nedgången i bankkontorsnätet och företagens upplåning, verksamhetsvillkor och ägarförändringar.

Den största minskningen av antalet bankkontor skedde under 1990-talet och antalet har halverats igen under 2000-talet. Regionala analyser visar att bankkontoren under 2000-talet i allt högre grad har koncentrerats till städerna och Nyland.

När bankkontor lämnar en landsbygdskommun är det förknippat med en minskning av de långfristiga skulderna, särskilt för mikroföretag i kommunen. Däremot observeras inga signifikanta resultat för kortfristiga skulder. För mikroföretagare har dessutom nedläggningen av ett bankkontor ett negativt samband med mottagandet av offentliga finansiella instrument (t.ex. FoU-bidrag).

Nedläggningar av bankkontor sker vanligtvis i kommuner där den ekonomiska aktiviteten och demografin visar en nedåtgående trend. Därför kan nedläggningen av ett bankkontor, tillsammans med andra regionala ekonomiska faktorer, ytterligare minska investeringsfinansieringen och den ekonomiska aktiviteten.

Nyckelord landsbygd, landsbygdsutveckling, bank- och finansverksamhet, bankverksamhet, konsekvensbedömning, företagsfinansiering, landsbygdsnärings, landsbygdspolitik

ISBN PDF 978-952-366-717-4

ISSN PDF

1797-397X

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-717-4>

The rural bank branch network and the business environment Business borrowing and business development as the number of bank branches decreases

Publications of the Ministry of Agriculture and Forestry 2025:10

Publisher	Ministry of Agriculture and Forestry		
Author(s)	Antti Norkio, Henna Busk, Juho Alasalmi		
Language	Finnish	Pages	74

Abstract

The network of bank branches has shrunk significantly in recent decades as digital services have become more widespread and the population has become concentrated in urban growth centres. A large share of small and medium-sized enterprises (SMEs) rely on bank financing for their investments, making a well-functioning SME financing market crucial for regional economic vitality and successful business operations. This study examines the evolution of the bank branch network in the 2000s and the link between the decline in the bank branch network and business borrowing, operating conditions and ownership changes.

The most significant decline in the number of bank branches occurred in the 1990s, and their number has halved again in the 2000s. Regional analyses show that bank branches have been increasingly concentrated in cities and the Helsinki-Uusimaa region throughout the 2000s.

The exit of a bank branch from a rural municipality is associated with a decrease in long-term debt for micro-enterprises in the municipality. In contrast, no significant results are observed for short-term debt. Moreover, for micro-sized limited companies, the exit of a bank branch is negatively associated with the receipt of public financial instruments (e.g. R&D grants).

Bank branch exits typically occur in municipalities where economic activity and demographics are on a downward trend. Thus, the exit of a bank branch, together with other regional economic factors, may further reduce investment financing and economic activity.

Keywords	countryside, rural development, banking and finance, banking, impact evaluation, enterprise financing, rural livelihoods, rural policy		
-----------------	--	--	--

ISBN PDF	978-952-366-717-4	ISSN PDF	1797-397X
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-717-4
--------------------	---

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Pankkien konttoriverkko ja yritysten rahoitus	9
2.1	Pienten yritysten lainanmaksukyvyyn arviointi	9
2.2	Pankkien välinen kilpailu	12
2.3	Muita syitä rahoituksen vaikeuksille	14
2.4	Konttoriverkkomuutosten ja kiinteistöarvojen yhteisvaikutus	15
3	Pankkien konttoriverkon kehitys 2000-luvulla	19
3.1	Aineisto ja määritelmät	19
3.2	Pankkien ja pankkikonttorien lukumäärä	21
4	Pankkien konttoriverkon yhteys yritysten toimintaedellytyksiin	35
4.1	Tutkimusasetelma	40
4.2	Menetelmä	41
4.3	Tulokset	42
4.3.1	Yritysten lainakanta	43
4.3.2	Omistajanvaihdokset	51
4.3.3	Yritysten liiketoiminta	54
4.3.4	Yritysten saamat julkiset rahoitusinstrumentit	60
4.4	Herkkyystarkastelut	63
5	Johtopäätökset	65
	Liitetaulukot	70
	Lähteet	72

1 Johdanto

Pankkien konttoriverkosto on supistunut viime vuosikymmenten aikana merkittävästi pankkien ottaessa käyttöön digitaalisia palveluita, pankkien koon kasvaessa, pankkimarkkinan keskittyessä, tuotantorakenteen muuttuessa ja väestön keskittyessä kasvukeskuksiin. Merkittävin lasku konttorien lukumäärässä tapahtui 1990-luvulla, ja lukumäärä on edelleen 2000-luvun aikana puolittunut. Vuonna 2022 pankkikonttoreita oli Suomessa yhteensä 772. (Kettunen 2023.)

Yritykset tarvitsevat rahoitusta muun muassa investointeihin, tuotantoon ja omistajanvaihdoksiin. Useimmiten erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset (pk-yritykset) ovat riippuvaisia pankkirahoituksesta. Pienten yritysten voi olla vaikea hakea rahoitusta pääomamarkkinoilta, koska niiden taloudesta ja toimintaedellytyksistä ei välttämättä ole tarjolla paljoka julkista tietoa. Pankit ovat sen sijaan usein erikoistuneet asiakkaiden arviointi- ja monitorointimenetelmin lainoittamaan pieniäkin yrityksiä. Pankit ovat siten avainasemassa toimivan aluetalouden ja menestyvän elinkeinonharjoittamisen kannalta. Myös joidenkin julkisten rahoitusinstrumenttien myönnön edellytyksenä voi olla yksityisen rahoituksen saanti. Erityisen hyviä pienten paikallisten yritysten maksukyvyyn arvioinnissa voivat olla pienet paikalliset pankit, joille on kertynyt paikallistuntemusta.

Digitaalinen pankkiasiointi on osaltaan korvannut pankkikonttorien tarvetta, mutta myös rahoittajien paikallistuntemuksella ja henkilökohtaisilla kontakteilla on vaikutusta yritysten rahoituspäätöksiin ja rahoituksen ehtoihin. Erinomaisenkaan digitaalinen palvelukonsepti tai takaisinmaksukykyä arvioiva algoritmi ei välttämättä auta arvioitaessa esimerkiksi paikallisen pienyrittäjän luottokelpoisuutta ja todellista riskiä takaisinmaksussa.

Tämän selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, kuinka pankkien konttoriverkosto on muuttunut ajan saatossa erityisesti maaseutumaisissa kunnissa, ja millainen yhteys sillä on maaseudun pienten ja keskisuurten yritysten lainamäärään, liiketoimintaan, omistajanvaihdoksiin sekä julkisten rahoitusinstrumenttien saantiin. Vertailemme maaseutualueiden yrityksiä kunnissa, joissa pankkikonttorien määrä on vähentynyt, samankaltaisiin yrityksiin samankaltaisissa kunnissa, joissa

pankkikonttorien määrä ei ole vähentynyt. Lisäksi tässä selvityksessä keskustellaan pankkien konttoriverkkomuutosten ja kiinteistömarkkinan yhteisvaikutuksista yritysten kehittämisedellytyksille.

Käytämme Tilastokeskuksen yritystason kokonaisaineistoja: yritysrekisterin yritys- ja toimipaikkatason tiedot, tilinpäätöspaneeli, FLOWN-aineiston osakastiedot sekä yritystukitietokanta. Tunnistamme pankkikonttorit Tilastokeskuksen toimipaikkatason aineistoista ja tarkastelemme pankkikonttoriverkon kehitystä Suomessa 2000-luvulla.

Pankkimarkkina on ollut viimeisten vuosikymmenien aikana monenlaisten muutosten keskellä tuotantorakenteen ja väestönkehityksen muuttaessa pankkipalveluiden alueellista kysyntää. Digitalisaatio ja informaatioteknologian kehitys on muuttanut pankkipalveluiden tarjonnan mahdollisuuksia. Pankkien sääntely ja valvonta on yksityiskohtaistunut ja tiukentunut. Nämä kehityskulut ovat aiheuttaneet monenlaisia muutoksia pankkimarkkinassa ja pankkipalveluiden tarjonnassa, kun palveluita on ollut mahdollista tarjota etäisyydestä riippumatta. Ainakin osittain näiden muutosten seurauksena pankit ovat kasvaneet ja pankkimarkkinat ovat keskittyneet samalla, kun pankkikonttoriverkko on supistunut. Lisäksi sääntelymuutosten seurauksena yrityslainojen ehdot ovat kiristyneet. Nämä kehityskulut on siten huomioitava arvioitaessa pankkikonttorien sulkemisen yhteyttä pienten yritysten lainansaantiin.

Selvityksen rakenne on seuraava: luvussa 2 keskustellaan konttoriverkkomuutosten ja kiinteistömarkkinan yhteisvaikutuksista yritysten lainansaannille ja kehittämisedellytyksille, luvussa 3 tarkastellaan pankkien konttoriverkoston kehitystä 2000-luvulla, luvussa 4 tutkitaan konttoriverkkomuutosten yhteyttä yritysten lainansaantiin ja toimintaedellytyksiin, ja luvussa 5 esitetään selvityksen johtopäätökset.

2 Pankkien konttoriverkko ja yritysten rahoitus

Tässä luvussa on katsaus mekanismeihin, joilla pankkien konttoriverkon supistuminen voi vaikuttaa yritysten lainansaantiin ja yrityksille saatavilla olevien lainojen ehtoihin. Alaluvussa 2.1. tarkastellaan, kuinka yrityksen ja pankin välinen epäsymmetrinen informaatio voi johtaa haitallisen valikoitumisen kautta lainansaannin haasteisiin ja kuinka paikallisten pankkikonttorien sulkeminen voi kärjistää näitä haasteita. Alaluvussa 2.2. tarkastellaan, kuinka pankkikonttorien sulkeminen voi vähentää pankkikonttorien välistä kilpailua ja johtaa sitä kautta lainojen hintojen nousuun, ja kuinka pankkimarkkinan keskittyminen harvemmalle suuremmalle pankille voi vaikeuttaa pienten yritysten lainansaantia. Alaluvussa 2.3. tarkastellaan muita pankkikonttorien sulkemisesta riippumattomia syitä lainansaannin vaikeuksiin maaseutualueilla. Alaluvussa 2.4. tarkastellaan vielä erikseen pankkikonttoriverkoston supistumisen ja kiinteistöjen arvojen laskun mahdollisia yhteisvaikutuksia.

2.1 Pienten yritysten lainanmaksukyvyyn arviointi

Pienillä yrityksillä voi olla vaikeuksia saada rahoitusta pääomamarkkinoilta, sillä pienistä yrityksistä on olemassa vain vähän julkista tietoa ja tästä johtuvat epäsymmetrisen informaation ja monitoroinnin tarpeen ongelmat voivat estää toimivan pienten yritysten rahoituksen pääomamarkkinoiden muodostumisen (Akerlof 1970; Stiglitz ja Weiss 1981). Pankit voivat ratkaista tämän ongelman erikoistumalla informaation tuottamiseen pienistä yrityksistä (Diamond 1984) erityisesti pitkien asiakassuhteiden avulla (Lummer ja McConnell 1989).

Mikro- ja pk-yritykset saavat ulkoisen rahoituksensa useimmiten pankeista. Esimerkiksi syksyllä 2022 93 prosenttia kyselyyn vastanneista suomalaisista mikro- ja pk-yrityksistä koki velkarahoituksen olevan tärkeää liiketoiminnalle ja 58 prosenttia vastanneista koki, että pankista saatava laina on paras vaihtoehto yritystoiminnan kasvun rahoittamiseen (Euroopan komissio 2022).

Epäsymmetrinen informaatio ja haitallinen valikoituminen

Pankit pyrkivät yrityksiä rahoittaessaan saamaan tuottoa pääomalleen lainakorkoina. Yritys voi kuitenkin joutua maksukyvyttömäksi, jolloin pankki voi menettää pääomansa osittain tai kokonaan. Pankki joutuukin tasapainoilemaan lainasta saatavan koron ja yrityksen mahdollisen maksukyvyttömyyden riskin välillä. Arvioidessaan lainaa hakevan yrityksen maksukykyä pankki tarvitsee tietoa yrittäjästä sekä yrityksestä ja sen toimintaympäristöstä.

Joitain yrityksen lainanmaksukykyyn vaikuttavia tietoja pankki voi saada helposti ja luotettavasti. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi yrityksen tilinpäätökset ja muut taloustiedot. Osaa yrityksen lainanmaksukykyyn liittyvistä tiedoista ei pystytä kuitenkaan luotettavasti välittämään pankille. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi yrityksen markkinan kehitys ja yrityksen toimintaedellytykset markkinalla. Nämä ovat tietoja, jotka paljastuvat vasta tulevaisuudessa ja niiden ennustaminen vaatii alueen yritystoiminnan ja markkinoiden tuntemusta.

Erityisen ongelmallista pankin arvioidessa yrittäjän lainanmaksukykyä on se, että tieto yrityksen lainanmaksukyvyistä on epäsymmetristä: Yrittäjä tietää pankkia enemmän yrityksen toimintaedellytyksistä, koska hän tuntee yrityksen markkinan pankkia paremmin ja/tai ei paljasta kaikkea tietoa yrityksestään pankille. Tällöin pankin asiakkaissa voi tapahtua niin kutsuttua haitallista valikoitumista, kun suurempiriskiset yritykset hakevat lainoja pienempiriskisiä yrityksiä useammin, koska pankki ei voi näitä yrityksiä erotella toisistaan. Tämä johtaa lainaehdojen kiristymiseen ja mahdollisesti pieniriskisten yritysten kieltäytymiseen lainaehdoista, jolloin pankin asiakkaiksi jäävät vain suuririskiset yritykset ja pankki joutuu edelleen kiristämään lainaehdojaan. Tämä kierre voi teoriassa johtaa siihen, että yksikään yritys ei saa lainaa. (Akerlof 1970; Stiglitz ja Weiss 1981.)

Pankkikonttorit ja asiakassuhteet

Pankit ratkovat näitä epäsymmetrisen informaation tuottamia ongelmia tuottamalla informaatiota asiakkaistaan ja monitoroimalla asiakkaitaan. Erityisesti paikallisten pankkikonttorien henkilökohtainen yrittäjien tuntemus ja pitkät asiakassuhteet vähentävät näitä epäsymmetrisen tiedon aiheuttamia ongelmia (Hoshi ym. 1988, 1990; Lummer ja McConnell 1989; Petersen ja Rajan 1994; Berger ja Udell 1995). Peltoniemi (2007) on havainnut suomalaisesta aineistosta, että pitkäaikaiset asiakkuudet samassa pankissa pienentävät lainan kustannuksia. Lisäksi hän arvioi, että lainakustannukset pienenevät asiakassuhteen jatkuessa erityisesti nuorilla ja korkean riskin yrityksillä.

Lisäksi paikallisten pankkikonttorien asiantuntemus alueesta ja alueen yritystoiminnasta vähentää näitä epäsymmetrisen tiedon aiheuttamia ongelmia. Lainaehtojen on usein arvioitu heikentyvän ja lainakorkojen nousevan asiakasyrityksen ja pankkikonttorin välisen etäisyyden kasvaessa (esim. Knyazeva ja Knyazeva 2010; Bellucci ym. 2013).

Degryse ja Ongena (2005) ja Agarwal ja Hauswald (2010) ovat arvioineet, että vaikka lainakorot laskevat pankin ja asiakasyrityksen välisen etäisyyden lyhentyessä, lainakorot kasvavat asiakasyrityksen ja kilpailevien pankkien etäisyyden kasvaessa. Pankit ovat siten paikallisia monopoleja, jotka voivat tarjota palvelujaan lähellä oleville asiakkailleen markkinahintaa korkeammin hinnoin. Tämä johtunee siitä, että pankit pystyvät keräämään tarkempaa tietoa yritystoiminnasta yrityksistä, jotka ovat lähempänä pankkia kuin yrityksistä, jotka ovat kauempana pankkia.

Paikallistuntemus ja asiakassuhteet lienevät tärkeässä roolissa erityisesti pienten ja mikroyritysten kohdalla, joista on saatavilla varsinaista analysoitavaa taloustietoa vähemmän kuin suurista yrityksistä. Lisäksi pienissä ja mikroyrityksissä yrittäjän rooli päätöksenteossa ja luottokelpoisuudessa korostuu, jolloin yrittäjän tunteminen auttaa arvioimaan yrityksen maksukyvyttömyyden riskiä. Kuitenkin kaikkein pienimmillä ja uusimmilla yrityksillä voi olla vaikeuksia saada rahoitusta pankeista, jolloin ne joutuvat käyttämään yrittäjän tai hänen lähipiirinsä omaa rahoitusta.

Pankkikonttorin poistuminen ja siten luottopäätöksen tekijän paikallistuntemuksen katoaminen lisää pankin ja rahoitettavan yrityksen välisen epäsymmetrisen tiedon aiheuttamia haittoja. Tämä lisää pankin näkökulmasta rahoituksen riskejä, joita voidaan vähentää tiukentamalla luotonannon kriteerejä, eli toisin sanoen vaikeuttamalla lainarahan saatavuutta. Esimerkiksi Brevoort ym. (2010), Nguyen (2019) ja Kärnä ym. (2021) ovat arvioineet pankkikonttorien sulkemisen vähentävän paikallisten pienyritysten lainoitusta. Pienten paikallispankkien katoaminen näkyy erityisesti mikroyritysten rahoituksessa, sillä pienet pankit rahoittavat todennäköisemmin pienempiä yrityksiä (Mkhaiber ja Werner 2021). Myös uusien yritysten perustaminen vaatii rahoitusta ja paikalliskonttorien lopettaminen voi siten vähentää uusien yritysten perustamista alueella (Ho ja Berggren 2020).

Uudet teknologiat

Osaltaan pankkikonttoriverkon supistumisesta on ajanut palvelujen digitalisoinnista johtuva pankkikonttoripalvelujen kysynnän väheneminen (Finanssivalvonta 2023; 2024). Pankkikonttoriverkon supistuessa pankit ovat siis tarjonneet myös uusia palveluja. Digitaalisten pankkipalvelujen käyttö on myös

pankkikonttoripalvelujen käyttöä vähemmän riippuvaista ajasta ja paikasta ja niillä voi siten olla konttoripalveluja parempi saavutettavuus. Digitaaliset palvelut voivat myös sujuvoittaa lainanantoon liittyvän informaation käsittelyä. Uudet teknologiat voivat siis mahdollistaa epäsymmetrisen informaation luomien ongelmien ratkomisen myös ilman paikallispankkeja (ks. esim. Petersen ja Rajan 2002).

Kaikkea yrittäjän ja yrityksen liiketoimintaedellytysten informaatiota digitaaliset palvelut eivät kuitenkaan välttämättä käsittele, ja siten siirtyminen pankkikonttoripalveluista digitaalisiin palveluihin voi heikentää yrityksen mahdollisuuksia saada lainaa erityisesti niiden yritysten osalta, joiden lainansaanti on perustunut tiiviiseen asiakassuhteeseen paikallispankin kanssa. Wang ja Wu (2024) ovatkin todenneet, että digitaaliset pankkipalvelut edesauttavat olemassa olevien asiakkuuksien ylläpitoa pankkikonttorin lopettaessa, mutteivät ratkaise asiakkaan ja pankin välillä olevaa epäsymmetrisen tiedon ongelmaa.

2.2 Pankkien välinen kilpailu

Pankkimarkkina on voimakkaassa muutoksessa reagoidessaan esimerkiksi tuotantorakenteen muutokseen, väestönkehitykseen ja pankkisääntelyn kehitykseen, mutta myös ottaessaan käyttöön digitaalisia palveluita ja informaatioteknologiaa. Tämä muuttaa pankkien välistä kilpailua ja erityisesti trendi on ollut kohti keskittyneempää pankkimarkkinaa ja kohti suurempia pankeja, jotka tarjoavat palvelujaan yhä laajemmilla alueilla. Muutokset pankkikonttoriverkossa voivat olla sekä syitä että seurauksia pankkien välisen kilpailun muutoksessa.

Pankkikonttoriverkon supistumisen vaikutus kilpailuun

Pankkikonttorien väheneminen voi vähentää kilpailua paikallisella pankkimarkkinalla, mikäli yritysrahoituksen pankkimarkkina on paikallinen esimerkiksi epäsymmetrisen informaation luomien ongelmien vuoksi. Pankkien välisen kilpailun väheneminen voi puolestaan nostaa lainojen hintoja ja heikentää niiden ehtoja.

Sääskilahti (2016) on arvioinut pankkien lainakorkojen olevan sitä matalammat, mitä korkeampi on pankkien välinen kilpailu Suomessa. Lisäksi finanssikriisin myötä lainojen määrä laski eniten ja lainakorot nousivat eniten niillä markkinoilla, joilla pankkien välinen kilpailu oli voimakkainta. Lainananto väheni ja lainanehdot kiristyivät luonnollisesti yksin finanssikriisin vuoksi, mutta tämä mahdollisesti viittaa myös siihen, että finanssikriisin myötä pankkien vähentynyt kilpailu johti lainanannon vähenemiseen ja lainaehtojen kiristymiseen.

Kärnä ym. (2021) arvioivat että pienempi pankkikonttorien määrä alueella nostaa alueen yritysten lainojen hintoja ja vaikeuttaa lainansaantia Ruotsissa. Degryse ja Ongena (2005) ovat arvioineet lainakorkojen kasvavan asiakasyrityksen ja kilpailevien pankkien etäisyyden kasvaessa Belgiassa.

Kilpailun vaikutus pankkikonttoriverkon supistumiseen

Mikäli digitaaliset pankkipalvelut voivat korvata paikallisten pankkikonttorien tarjoamia palveluja, voi pankkien välinen kilpailu kasvaa, kun digitaaliset palvelut ovat saavutettavissa pankkien tai niiden asiakasyrityksien sijainneista riippumatta. Lisäksi informaatioteknologian kehitys mahdollistaa yhä monipuolisemman ja tarkemman tietojen käsittelyn ja siten yhä tarkemman maksukyvyn arvioinnin. Tämä voi vähentää paikallisten pankkien paikallistuntemuksen ja henkilökohtaisten kontaktien luomaa paikallisten pienten pankkien kilpailuetua suhteessa suuriin pankkeihin.

Ei ole selvää, mikä on tällaisen pankkien välisen kilpailun kasvamisen vaikutus pienten yritysten lainansaantiin ja lainojen ehtoihin. Vaikka toisaalta kilpailu voi edistää lainansaantia ja laskea lainojen hintoja, niin toisaalta teknologian mahdollistama pankkien markkina-alueen laajeneminen voi johtaa paikallispankkien vaikeuksiin, koska ne eivät tehokkuudessaan pärjää erittäin suurilla asiakasmääriä palveleville pankeille. Tämä voi puolestaan johtaa pienten paikallispankkien vähenemiseen ja suurten pankkien markkinaosuuksien kasvamiseen. (Ks. esimerkiksi DeYoung, Hunter ja Udell 2004.)

Pankkimarkkinan keskittyminen ja pankkien koon kasvaminen voi heikentää pienten yritysten lainansaantia kahdesta syystä. Ensinnäkin suuret pankit tukeutuvat lainapäätöksissä pieniä pankkeja enemmän yritysten taloustietoihin, ja siten pankkimarkkinan keskittyminen suurille pankeille voi vähentää pienten yritysten lainansaantia (esim. Berger ja Udell 1995; Cole ym. 2004, Berger ym. 2005). Jotkin yrityksen takaisinmaksukykyä kuvaavat tiedot voivat luotettavasti välittyä yksittäiselle lainahakemuksen käsittelijälle, mutta varsinkin yksittäisiä ”pehmeitä” tietoja voi olla hankala välittää pankin organisaatiossa eteenpäin. Tällaisia ”pehmeitä” tietoja ovat esimerkiksi yrittäjän ammattitaito tai luotettavuus. Paikallispankeissa päätöksenteko lainan myöntämisestä tehdään useammin lähempänä asiakkaan sijaintia ja siten lainapäätöksissä voidaan helpommin käyttää myös tällaisia ”pehmeitä” tietoja. Suuremmissa pankeissa yksittäisillä lainahakemuksen käsittelijöillä voi olla vähemmän vapautta myöntää lainoja perustuen tällaiseen informaatioon kuin pienemmissä pankeissa. (Ks. esim. Alessandrini ym. 2009.) Pienten yritysten lainansaanti voi siis heikentyä lainapäätösten vastuun siirtyessä paikallis-konttorista pääkonttoriin.

Toiseksi pienet yritykset myös pääosin tarvitsevat pieniä lainoja. Lainan myöntämisen kustannukset eivät kuitenkaan välttämättä suoraviivaisesti riipu lainan koosta, koska pienen lainahakemuksen käsittely voi aiheuttaa yhtä paljon kustannuksia kuin suuren lainahakemuksen käsittely. Suuret pankit, jotka pystyvät myös myöntämään suuria lainoja, voivat kokea, että suurien lainojen myöntäminen on tuottoisampaa toimintaa kuin pienten lainojen myöntäminen. Myös tämä voi ajaa suuria pankkeja keskittymään ennemminkin suurempien yritysten ja suurempien lainojen markkinoille.

2.3 Muita syitä rahoituksen vaikeuksille

Yrityksen lainansaanti voi vaikeutua väestöään menettävillä ja muutoin taantuvilla alueilla myös pankkikonttoriverkosta riippumattomista syistä: taantuvien alueiden yleiset näkymät voivat heiketä, pankkien kiristynyt sääntely on kiristänyt luotonantoa, vakuusarvojen lasku maaseutualueilla vaikeuttaa lainansaantia ja digitalisaation myötä kilpailu lainoista on kiristynyt.

Alueiden yleinen kehitys

Yritysten liiketoimintaedellytykset riippuvat myös niiden toiminta-alueiden liiketoimintaedellytyksistä. Mikäli alueen yritysten investointimahdollisuudet vähenvät, kysyntä yritysten rahoitukselle vähenee. Tämä voi heikentää pankin kannattavuutta alueella. Syy-seuraussuhde pankkikonttoriverkon supistumisen ja yritysten liiketoimintaedellytyksien heikkenemisen välillä voi siten kulkea kahteen suuntaan: yritysten liiketoimintaedellytykset voivat heiketä pankkien sulkiessa konttoreitaan, mutta pankit voivat myös sulkea konttoreitaan, koska alueen yritysten liiketoimintaedellytykset ovat heikentyneet. Sekä yritysten liiketoimintaedellytysten heikkenemisellä ja pankkikonttorien sulkeutumisella voi olla myös kolmas yhteinen tekijä. Erityisesti väestön väheneminen alueella vähentää sekä pankkien että myös alueen muiden yritysten hyödykkeiden kysyntää heikentäen yritysten liiketoiminnan edellytyksiä.

Pankkien kiristynyt sääntely

Finanssikriisin myötä voimistunut pankkien vakavaraisuuden, likviditeetin ja riskien sääntely on voinut heikentää erityisesti pienyritysten lainansaantia. Rahoituslaitosten kiristynyt lainapolitiikka on koettu muun muassa tuovan haasteita maatalouden rahoitukseen (Leveälahti ym. 2024). Suomen yrittäjien, Finnveran ja työ- ja elinkeinoministeriön pk-yritysbarometrin (Ohlsbom ym. 2024a) mukaan 36 (39) prosenttia kyselyyn vastanneista pk-yrityksistä on arvioinut rahoittajien

luottopoliitiikan kiristyneen paljon (vähän) viimeisen 12 kuukauden aikana. Lisäksi 48 prosenttia on arvioinut vakuusvaatimusten kiristyneen. Kuitenkin vain noin 10 (15) prosenttia vastanneista pk-yrityksistä kokee tarvinneensa rahoitusta keväällä (syksyllä) 2024 (Ohlsbom ym. 2024a,b), mutta ei ole rahoitusta saanut. Lisäksi noin 63 (58) prosenttia pk-yrityksistä kokee, että rahoituksen ehtojen ja saatavuuden kiristyminen ei ole vaikuttanut investointihankkeiden toteutumiseen keväällä (syksyllä) 2024. Čehajić ja Košak (2022) arvioivat Euroopan unionin maissa olevan negatiivinen yhteys pankkisääntelyn ja pk-yritysten lainansaannin välillä.

Vakuusarvojen lasku

Moni pienyritys käyttää lainojensa vakuuksina kiinteistöjä. Kiinteistöjen arvot kuitenkin laskevat erityisesti haja-asutusalueilla (ks. asuntojen osalta esim. Eerola ym. 2020) pienentäen niiden vakuusarvoja. Tämä luonnollisesti vaikeuttaa lainansaantia alueilla, joilla kiinteistöjen hinnat laskevat. PTT:n julkaisemassa puheenvuoropaperissa havaittiin, että asuntomarkkinoiden heikko kehitys linkittyy vakuudettomien yrityslainojen suurempaan osuuteen (Norkio ym. 2024). Toisaalta alueilla, joilla asuntomarkkinoiden kehitys on ollut heikkoa, vakuutena voidaan käyttää useammin muita omaisuusluokkia, kuten metsäkiinteistöjä. Suomen yrittäjien, Finnveran ja työ- ja elinkeinoministeriön pk-yritysbarometrin (Ohlsbom ym. 2024b) mukaan 27 prosentilla niistä yrityksistä, jotka eivät ole saaneet tai ovat jättäneet hakematta rahoitusta, syynä ovat olleet kireät vakuusvaatimukset. Yrittäjien kokemuksiin kireisiin vakuusvaatimuksiin vaikuttanevat sekä pankkien sääntelyn kiristyminen että vakuuksina käytettävien kohteiden arvon aleneminen. Euroopan komission vuonna 2022 toteuttamassa kyselyssä 15 prosenttia vastanneista mikro- ja pk-yrittäjistä koki riittämättömien vakuuksien rajoittavan eniten rahoituksen saamista.

2.4 Konttoriverkkomuutosten ja kiinteistöarvojen yhteisvaikutus

Taantuvilla alueilla pankkikonttorien vähenemisen lisäksi kiinteistöjen arvot laskevat. Paikallisten pankkipalvelujen väheneminen voi lisätä vakuuksien tarvetta, mutta kiinteistöjen arvon laskeminen voi samanaikaisesti laskea vakuuksien arvoja. Tässä alaluvussa keskustellaan pankkien palveluverkkomuutosten ja kiinteistöarvojen kehitysten yhteisvaikutuksista yritysten kehittämisedellytyksille. Yhteisvaikutusten arvioinnissa hyödynnetään alan tutkimuskirjallisuutta.

Vakuudet yrityslainoissa

Pk-yritysten ulkoinen rahoitus on usein pankkirahoitusta, joka edellyttää riittäviä vakuuksia lainan pantiksi. Pankki voi vaatia vakuuksia erityisesti silloin, kun se ei voi muodostaa tarpeeksi hyvää kuvaa yrityksen vakavaraisuudesta (esim. Berger ja Udell 1995).

Pankeilla voi olla erityisesti vaikeuksia muodostaa kuvaa pienten yritysten vakavaraisuudesta ja siten erityisesti pienten yritysten lainat vaativat usein vakuuksia. Esimerkiksi Berger ja Udell (1995) ja Chakraborty ja Hu (2006) ovat arvioineet, että pankit vaativat pidempiaikaisilta yritysasiakkailtaan harvemmin vakuuksia kuin lyhytaikaisemmilta yritysasiakkailtaan. Siten pitkissä asiakassuhteissa muodostunut informaatio vähentää vakuuksien tarvetta.

Paikalliset pankkikonttorit voivat olla hyviä muodostamaan sellaisia asiakassuhteita pienyritysten kanssa, joissa vakuuksia tarvitaan vähemmän. Pienten yritysten rahoituspäätöksissä korostuvat suuria yrityksiä enemmän ”pehmeät” tiedot talouslukujen sijaan, jolloin pieniä yrityksiä rahoittavien pankkien täytyy panostaa paikallis- ja asiakastuntemukseen (ks. luku 2). Tällöin paikallisesti verkostoituneiden pankkien voidaan olettaa pystyvän tehokkaammin valitsemaan kannattavat rahoitushakemukset ja hylkäämään kannattamattomat rahoitushakemukset. Sen sijaan pankit, joilla ei ole paikallistuntemusta, todennäköisesti ovat haluttomampia rahoittamaan hankkeita, mikäli saatavissa oleva tieto rahoitusta hakevasta yrityksestä ei mahdollista riittävän luotettavaa arviota yrityksen riskitasosta.

Pankkikonttoriverkon supistuminen voi kuitenkin katkaista pankkien ja yritysten pitkiä asiakassuhteita ja toisaalta paikallispankkien katoaminen voi myös ehkäistä tällaisten asiakassuhteiden syntymistä. Kauempana oleva pankkikonttori ei voi hyödyntää paikallista informaatiota yrittäjistä ja markkinasta ja siten se voi paikalliskonttoria useammin vaatia lainalle vakuuksia.

Kiinteistöt vakuuksina

Pankkilainojen vakuuksina käytetään usein yrityksen toimitiloja tai muita kiinteistöjä, esimerkiksi yrittäjien asuntoja. Asunnon omistajat ovat Suomessa (esim. Tervo 2006; Laamanen 2019) ja myös muualla (ks. esim. katsaus Kerr ym. 2022) muita useammin yrittäjiä. Tämän ajatellaan usein johtuvan siitä, että asunnon omistajilla on paremmat mahdollisuudet rahoittaa yritystoimintaa, sillä he voivat käyttää asuntoaan yrityslainan vakuutena. Pienten yritysten lainansaanti myös tyypillisesti helpottuu asuntojen hintojen noustessa (esim. Corradin and Popov 2015; Kerr ym. 2022) ja on helpompaa alueilla, joilla asuntojen hinnat kasvavat enemmän (Adelino ym. 2015). Asuntojen hintojen kasvu myös vaikuttaa enemmän

pienien kuin suurten yritysten lainansaantiin (Banerjee ja Blickle 2021). Selityksenä asuntojen hintojen nousun ja pienten yritysten lainansaannin välillä olevalle yhteydelle usein ajatellaan olevan lainansaannin helpottuminen vakuuksina käytettävissä olevien asuntojen arvon nousun myötä.

Yritysten lainanhankinnassa käyttämiin vakuuksiin siten vaikuttaa myös kiinteistöjen arvon kehitys. Kiinteistöjen arvot kuitenkin laskevat erityisesti haja-asutusalueilla (ks. asuntojen osalta esim. Eerola ym. 2020). Vakuusarvojen laskiessa lainojen vakuusvaatimusten täyttäminen ja siten lainansaanti vaikeutuu. Andersson ym. (2023) onkin havainnut, että Ruotsin harvaan asutuilla alueilla yritysten investointien toteutus on riippuvaisempaa yrityksen omasta tulorahoituksesta kuin kaupunkialueilla.

Yhteisvaikutus

Pankkien konttoriverkon supistumisen vaikutus yritysten lainansaantiin voi siten voimistua kiinteistöarvojen laskun myötä. Alueet, jotka ovat kärsineet heikosta kiinteistömarkkinan kehityksestä viimeisen vuosikymmenen aikana, ovat mahdollisesti myös kohdanneet pankkien heikkenevän palveluverkoston vaikutukset. Pankkikonttorien sulkemisen myötä vakuudet voivat tulla yhä tärkeämmäksi lainansaannin ehdoksi pienille yrityksille, mutta samanaikaisesti näiden vakuuksien arvot laskevat kiinteistöjen hintojen laskiessa samoilla alueilla, joilla pankkikonttoreita eniten suljetaan. Laskevan taloudellisen aktiviteetin alueilla nämä tekijät voivat luoda toisiaan voimistavan kierteen, jonka suuntaa on vaikea kääntää. Tämä kehitys vaikeuttaa alueella toimivien yritysten kehittämisedellytyksiä entisestään.

Pankkisääntelyn rooli

Edelleen vakuusarvojen laskemisesta johtuvia vaikeuksia lainansaannissa kärjistävät pankkisääntelyn kiristyvät vakuusvaatimukset. Suomen yrittäjien, Finnveran ja työ- ja elinkeinoministeriön pk-yritysbarometrin (Ohlsbom ym. 2024b) mukaan 27 prosentilla niistä yrityksistä, jotka eivät ole saaneet tai ovat jättäneet hakematta rahoitusta, syynä tälle ovat kireät vakuusvaatimukset. Yrittäjien kokemuksiin kireisiin vakuusvaatimuksiin vaikuttanevat sekä pankkien sääntelyn kiristyminen että vakuuksina käytettävien kohteiden arvon aleneminen.

Vakuudettomat yrityslainat

Vakuudellisen lainan vaihtoehtona voi olla vakuudeton laina. Norkion ym. (2024) mukaan heikkojen asuntomarkkinoiden alueilla yrittäjätalouksilla on vahvojen asuntomarkkinoiden yrittäjätalouksia enemmän vakuudetonta elinkeinolainaa. Toisaalta asuntoja käytetään yrityslainojen vakuutena erityisesti vahvojen asuntomarkkinoiden alueilla. Vakuudettomat lainat ovat muilta lainaehdoiltaan, kuten koroltaan vakuudellisia lainoja epäsuotuisampia ja siten yritysrahoituksen kustannukset voivat yleisemmästä vakuudettomien lainojen käytöstä johtuen olla heikkojen asuntomarkkinoiden alueilla korkeammat kuin vahvojen asuntomarkkinoiden alueilla. Korkeammat lainankustannukset ja yrityksen kannalta heikommat lainaehdot voivat osaltaan heikentää investoinnin kannattavuutta ja siten vaikeuttaa sen toteuttamista.

3 Pankkien konttoriverkon kehitys 2000-luvulla

Tässä luvussa tarkastelemme pankkien pankkikonttoriverkon kehitystä Suomessa 2000-luvulla. Arvioimme kuinka pankkikonttorien ja pankkiyritysten määrä on kehittynyt Suomessa alueiden maaseutumaisuuden tai kaupunkimaisuuden mukaan sekä suuralueittain. Pyrimme myös arvioimaan pankkimarkkinan keskittymistä ja pankkiyritysten kasvamista.

3.1 Aineisto ja määritelmät

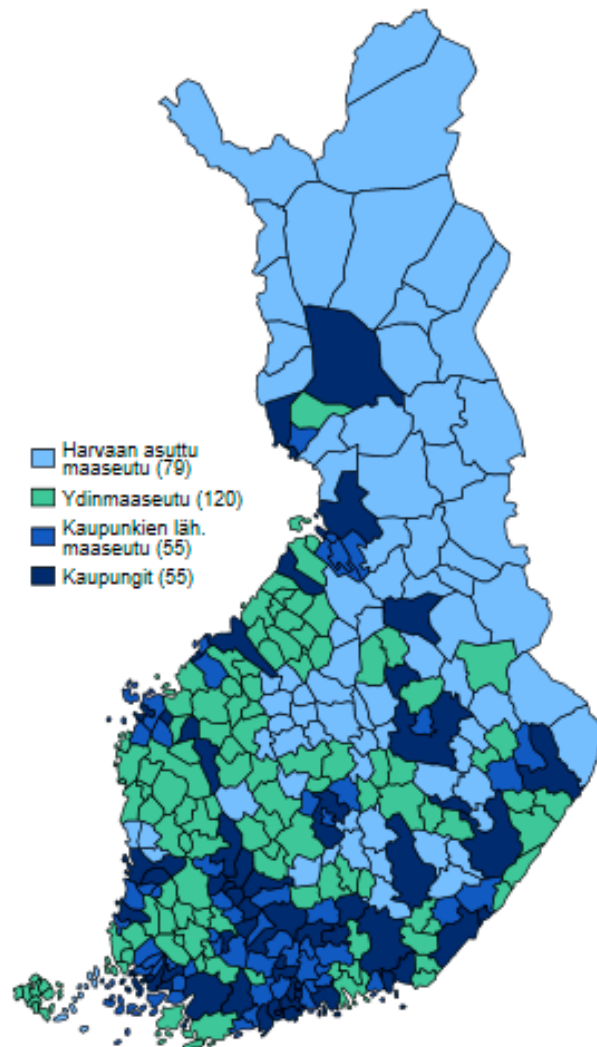
Käytämme Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimipaikka-aineistoa, josta pankkikonttorit on tunnistettu yritysten toimipaikan toimialan perusteella. Pankkikonttorien sijainti on määritelty toimipaikan sijaintikunnan perusteella.¹

Pankkikonttoreiksi määritellään yritysten toimipaikat, jotka toimivat TOL2008-toimialaluokituksen *64190 Muu pankkitoiminta* -alalla, joka koostuu pääosin perinteisistä pankeista. Toimialaan sisältyvät säästöpankit, osuuspankit, liikepankit, vähittäiskaupan yhteydessä toimivat pankit, jotka voivat ottaa talletuksia jäseniltään ja antaa luottoja, sekä ulkomaisten Suomessa pankkitoimintaa harjoittavien sivukonttoreiden toiminta. Finanssivalvonnan mukaan vuoden 2022 lopussa Suomessa oli 772 pankkikonttoria (Kettunen 2023). Yritysrekisterin toimipaikka-aineistossa on 790 toimipaikkaa, joiden toimiala on *64190 Muu pankkitoiminta*. Luvut ovat siis varsin lähellä toisiaan, mutta ero johtunee suurista kaupungeista, joissa todennäköisesti on saman toimialan toimipaikkoja, jotka eivät ole varsinaisia pankkikonttoreita. Aineiston tarkastelun perusteella maaseudun kunnissa vastaavaa harhaa lukumäärissä ei pitäisi olla.

1 Lisätietoja aineistoista on saatavilla osoitteesta <https://taika.stat.fi>.

Pankkien konttoriverkoston muutoksia on luvussa tarkasteltu kunnittain, erilaisia kuntapohjaisia alueluokituksia hyödyntäen. Syken kunnittaisessa kaupunki-maaseutu-luokituksessa kunnat on luokiteltu neljään alueeseen: kaupungit, kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu.² Nämä alueet on esitetty kartalla kuviossa 1.

Kuvio 1. Syken kunnittaisen kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaiset alueet vuonna 2022.

2 Luokituksesta tarkemmin ks. <https://www.ymparisto.fi/fi/rakennettu-ymparisto/kaupunkiseudut-ja-kaupungistuminen/kaupunki-maaseutulokitus>

3.2 Pankkien ja pankkikonttorien lukumäärä

Kuvio 2 esittää pankkikonttorien lukumäärän kehitystä Suomessa vuosina 2000–2022. Kuviossa 2 on myös kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisten kuntien yhteenlasketut konttoreiden lukumäärät eri vuosina. Konttoreita on ollut eniten kaupungeissa ja vähiten harvaan asutulla maaseudulla sekä kaupunkien läheisellä maaseudulla koko 2000-luvun ajan.

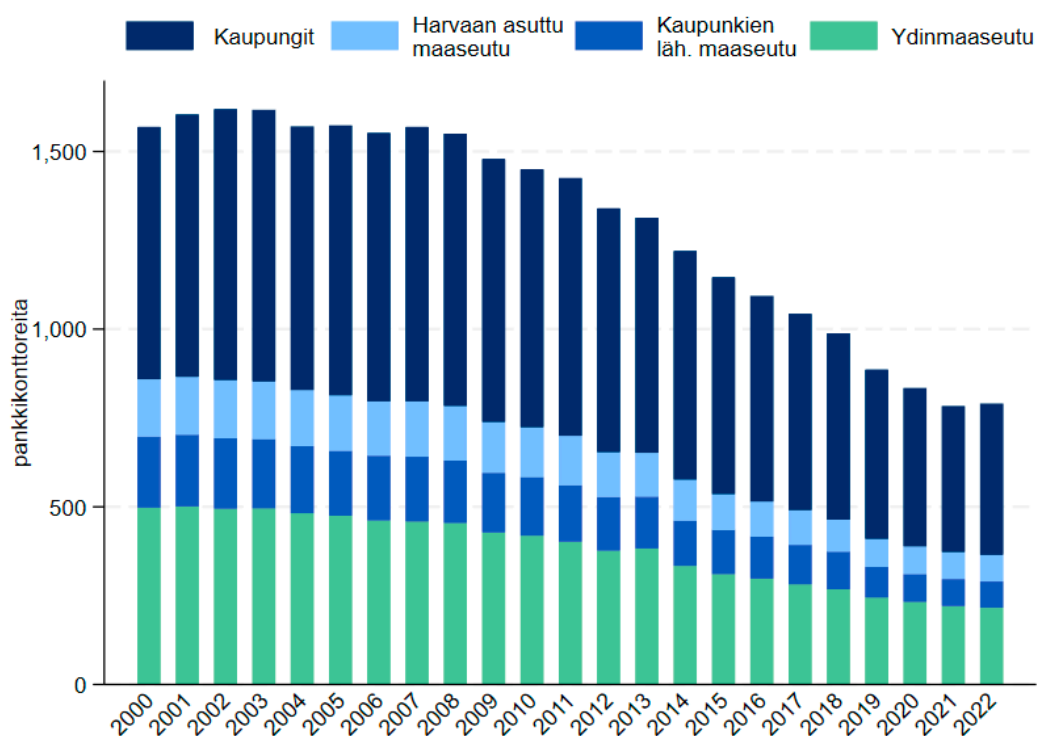
Konttoreiden lukumäärä on Suomessa laskenut merkittävästi tarkastelujaksolla, ja lasku on kiihtynyt vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. Vuonna 2000 konttoreita on ollut yhteensä vajaat 1 600, kun vuoteen 2022 tultaessa konttoreiden lukumäärä on laskenut noin puoleen tästä, eli vajaaseen 800 konttoriin. Konttorien lukumäärä on laskenut kaikilla alueilla. Määrällisesti konttorien lukumäärä on laskenut eniten kaupungeissa ja ydinmaaseudulla joissa konttoreita on myös ollut eniten, mutta suhteellisesti konttoreiden lukumäärä on laskenut eniten kaupunkien läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla.

Pankkikonttorien määrän väheneminen ei ole yksin 2000-luvun ilmiö. Finanssi-alan mukaan pankkikonttorien vähentyminen oli voimakkainta 1990-luvulla, jolloin pankkikonttorien lukumäärä väheni noin 3 600 konttorista noin 1 500 konttoriin alle 10 vuodessa ja lukumäärä pysyi melko vakaana aina finanssikriisiin asti (Kettunen 2024). Pankkikonttorien määrän vähenemiseen 1990-luvulla on yhtenä syynä erityisesti niin sanottu pankkikriisi, joka pakotti pankit joko lopettamaan toimintansa tai tehostamaan toimintaansa, jolloin konttoreita karsittiin ja verkkopankkipalvelut alkoivat yleistyä.³

Pankkikonttorien määrän kehitys Suomessa on hyvin samankaltainen kuin mitä on havaittu muualla. Ruotsissa pankkikonttorien määrä on puolittunut noin 3 000 pankkikonttorista vuonna 1990 noin 1 500 pankkikonttoriin vuonna 2015 (Ho ja Berggren 2020).

3 Katso pankkitoiminnan muutoksista 1990-luvulla esim. Hyytinen ym. (2002).

Kuvio 2. Pankkikonttorien yhteenlaskettu lukumäärä kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisissa kunnissa vuosina 2000–2022.

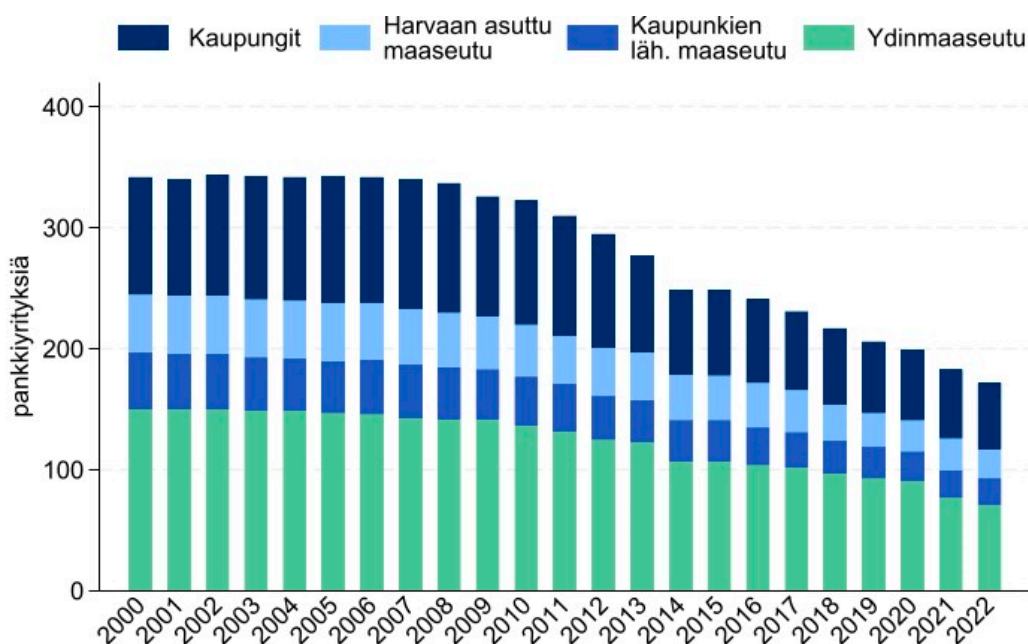

Finanssivalvonnan vuosien 2022 ja 2023 selvitysten mukaan pankit perustelevat konttorien määrän vähentämistä konttoripalveluiden kysynnän vähentymisellä sekä asiakkaiden siirtymisellä digitaalisten palvelukanavien käyttäjiksi. Pankit ovatkin panostaneet viime vuosina paljon digitaalisiin palveluihin, mikä näkyy myös pankkien palveluvalikoimassa. Esimerkiksi vuonna 2022 pankkikonttoreista reilut 70 prosenttia tarjosi käteispalveluja, mutta osassa konttoreista käteispalveluille oli määritelty konttorin aukioloaikoja suppeampia palveluaikoja. Finanssivalvonnan selvityksien perusteella peruspankkipalveluja on Suomessa edelleen hyvin ja pääosin kohtuuhintaisesti tarjolla. (Finanssivalvonta 2023; 2024.)

Digitaalisten asiointikanavien lisäksi itse pankkiyritysten vähentyminen voi olla yksi syy konttorien vähentymiselle. Pankkiyritysten lopettaessa ne luonnollisesti lopettavat myös pankkikonttorinsa ja pankkiyritysten fuusioituessa pankit usein myös vähentävät pankkikonttoreitaan.

Kuviossa 3 esitetään pankkiyritysten lukumäärän kehitystä alueittain.⁴ Tässä yhteydessä pankeista käytetään selkeyden vuoksi nimitystä pankkiyritys, jotta jako konttorien, eli pankkien toimipaikkojen, ja varsinaisten pankkiyritysten välillä pysyy selvänä. Pankkiyritysten lukumäärän kehitys on ollut koko maassa samansuuntainen konttorien kehityksen kanssa. Vuonna 2000 aineistosta tunnistettiin 342 pankkiyritystä, joiden kotipaikka oli Suomessa. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana pankkiyritysten lukumäärä pysyi melko vakaana, mutta lukumäärän väheneminen alkoi finanssikriisin jälkeen siten, että vuoteen 2022 mennessä niiden määrä puolittui 172 pankkiyritykseen.⁵ Pankkikonttoreista poiketen eniten pankkiyrityksiä on ollut ydinmaaseudulla ja toiseksi eniten kaupungeissa. Sen sijaan vähiten niitä on ollut kaupunkien läheisellä maaseudulla.

Kuvio 3. Pankkiyritysten yhteenlaskettu lukumäärä kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisissa kunnissa vuosina 2000–2022.

- 4 Pankkiyritykset tunnistettiin sektoriluokituksen perusteella. Aineistona käytettiin yritysrekisteriä, josta poimittiin yritykset, joiden sektoriluokitus oli 1221 "Talletuspankit". Pankkiyritysten alue on määritelty yrityksen kotipaikan mukaan, joka yleensä on pankin pääkonttorin sijaintikunta.
- 5 Finanssialan selvityksen mukaan Suomessa oli vuoden 2022 lopussa 196 luottolaitosta (Kettunen 2023). Luottolaitoksia ovat talletuspankit, sekä ns. Muut luottolaitokset, joita ovat esimerkiksi rahoitusyhtiöt, luottokorttiyhtiöt, kiinnitysluottopankit ja Kunta-rahoitus Oyj.

Finanssialan selvityksen (Kettunen 2024) mukaan pankkikonttorien lukumäärä Suomessa on 2010-luvun lopulta lähtien laskenut enemmän kuin pankkien yhteenlaskettu henkilöstömäärä. Itse asiassa pankkien yhteenlaskettu henkilöstömäärä on pysynyt melko vakaana 2010-luvulla, kun taas konttorien määrä on laskenut selvästi. Vielä 2000-luvun alussa konttorien lukumäärä ja pankkien henkilöstömäärä kehittyivät samassa tahdissa. Havainto kertonee siitä, että pankkien koko on kasvanut 2010-luvulla.

Yritysrekisterin tietojen perusteella pankkiyritysten keskimääräinen henkilöstömäärä on kasvanut 2010-luvulla. Mediaanihenkilöstömäärä puolestaan on pysynyt melko vakaana. Esimerkiksi vuonna (2013) 2020 keskimääräinen henkilöstömäärä oli noin (71) 81 henkilöä, kun taas mediaanimäärä (13) 14 henkilöä. Siten pankkiyritysten henkilöstömäärän jakauma on oikealle vino. Tämä kertonee siitä, että suurin osa pankkiyrityksistä on henkilöstömäärällä mitattuna pieniä, mutta joukossa on muutamia suurempia yrityksiä, jotka nostavat keskiarvoa. Lisäksi jakauma on muuttunut 2010-luvulla aikaisempaa vinommaksi, mikä kertoo pankkimarkkinan keskittymisestä. 2010-luvulla mikroyritysten, eli alle 10 työntekijän pankkiyritysten osuus on noussut, kun taas samanaikaisesti pienten, eli 10-49 työntekijän pankkiyritysten osuus on laskenut. Keski suurten ja suurten pankkiyritysten osuus on pysynyt vakaana samalla ajanjaksolla.

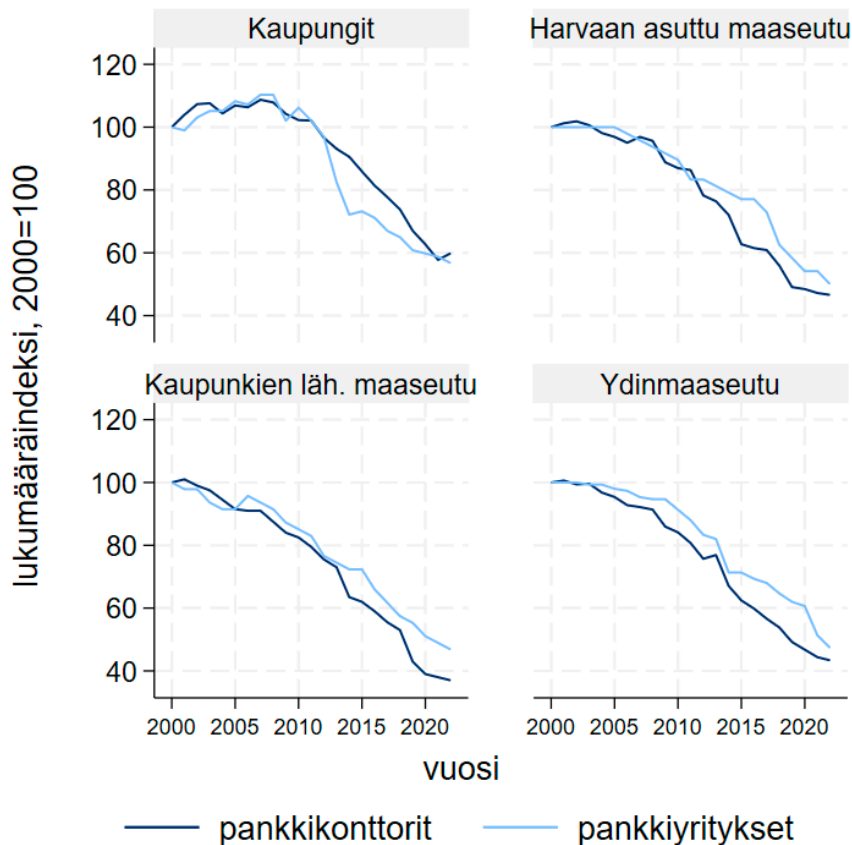
Pankkiyritysten lukumääriä henkilöstömäärän mukaan jaoteltuna esitetään taulukossa 1. Taulukon luvut esitetään vasta vuodesta 2013 alkaen, koska tätä aiempiin vuosiin liittyy aikasarjatarkastelun näkökulmasta enemmän epävarmuuksia yritysrekisteriin tehdyistä muutoksista johtuen.

Taulukko 1. Pankkiyritysten lukumäärä henkilöstömäärän mukaan vuosina 2013–2022.

Vuosi	Henkilöstö alle 10	10–49	50–249	Väh. 250	Yhteensä
2013	91	152	39	12	294
2014	88	129	38	11	266
2015	92	131	36	11	270
2016	88	125	36	11	260
2017	93	109	37	11	250
2018	83	106	34	12	235
2019	91	94	32	10	227
2020	83	90	32	10	215
2021	69	86	36	10	201
2022	65	80	37	9	191

Kuviossa 4 esitetään pankkikonttorien ja -yritysten lukumäärä indeksoituna alueittain. Kuviosta nähdään, että kaikilla alueilla konttorien ja pankkiyritysten lukumäärä on vähentynyt 40–60 prosenttia vuosien 2000–2022 välillä. Kaupungeissa konttorien ja pankkiyritysten vähentyminen on keskenään samansuuruista, mutta muilla alueilla konttoreiden määrä on vähentynyt enemmän kuin pankkiyritysten määrä. Kaupungeissa pankkikonttorien määrä on vuonna 2022 ollut noin 60 prosenttia vuoden 2000 pankkikonttorien määrästä, kun taas kaupunkien läheisellä maaseudulla, ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla pankkikonttorien määrä on ollut vuonna 2022 noin 40–50 prosenttia vuoden 2000 pankkikonttorien määrästä. Lisäksi huomioitavaa on, että kaupungeissa konttorien ja pankkiyritysten vähentyminen on alkanut myöhemmin kuin muilla alueilla, joissa oli havaittavissa selvää vähentymistä jo ennen finanssikriisiä.

Kuvio 4. Pankkikonttorien ja -yritysten lukumääräindeksi kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisissa kunnissa vuosina 2000–2022 (vuosi 2000 = 100).

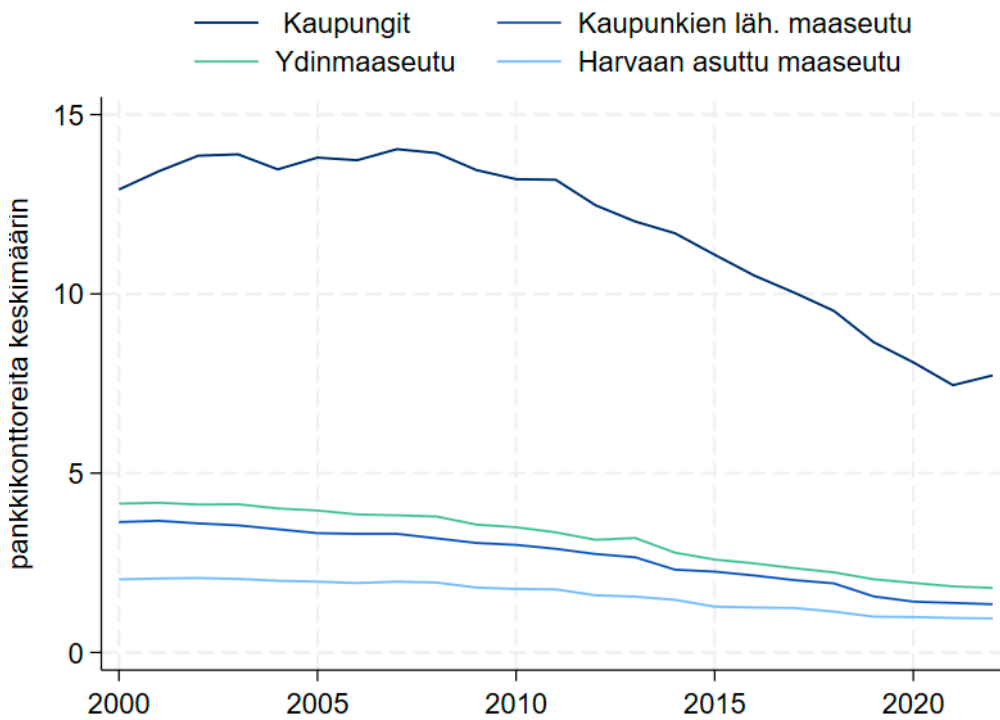
Pankkikonttorien keskimääräinen lukumäärä eri alueilla

Seuraavaksi tarkastelemme pankkikonttorien keskimääräisiä lukumääriä kunnissa eri alueilla Suomessa. Kuviossa 5 on kuvattu pankkikonttorien keskimääräinen lukumäärä kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisissa kunnissa vuosina 2000–2022. Kuviossa 6 pankkikonttorien keskimääräiset lukumäärät kunnissa on esitetty suuralueittain.

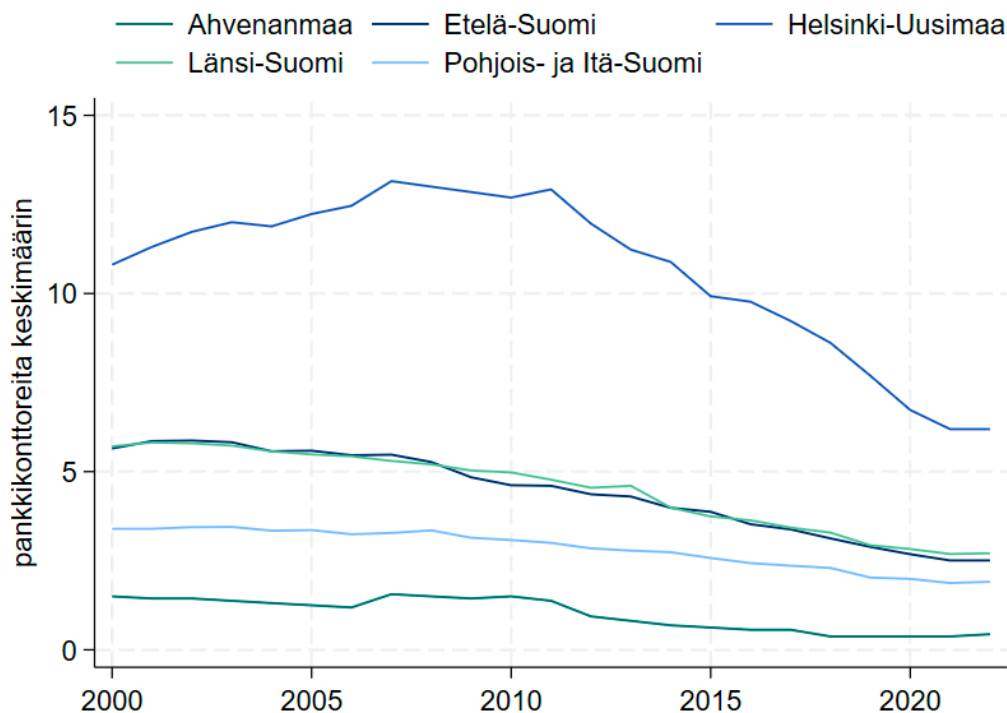
Pankkikonttorit ovat keskittyneet pitkälti kaupunkiin koko 2000-luvun ajan, sillä konttoreita on ollut keskimäärin moninkertaisesti enemmän kaupungeissa kuin maaseutualueilla (Kuvio 5). Lisäksi pankkikonttorit ovat keskittyneet erityisesti Helsinki-Uudenmaan suuralueelle (Kuvio 6). Pohjois- ja Itä-Suomessa konttoreita on ollut keskimäärin kunnissa vähiten.

Konttorien keskimääräinen lukumäärä kaupungeissa on laskenut huomattavasti tarkasteluvuosina (Kuvio 5), vaikkakin myös lähtötaso niissä on ollut korkeampi (ks. Kuvio 2). Vuonna 2022 pankkikonttoreita on ollut kaupungeissa keskimäärin noin 8, noin 2 konttoria ydinmaaseudun kunnissa ja noin yksi konttori kaupunkien läheisen maaseudun ja harvaan asutun maaseudun kunnissa. Kunnan pankkikonttorien määrään vaikuttanee erityisesti kunnan asukasluku ja pinta-ala.

Kuvio 5. Pankkikonttorien keskimääräinen lukumäärä kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisissa kunnissa vuosina 2000–2022.

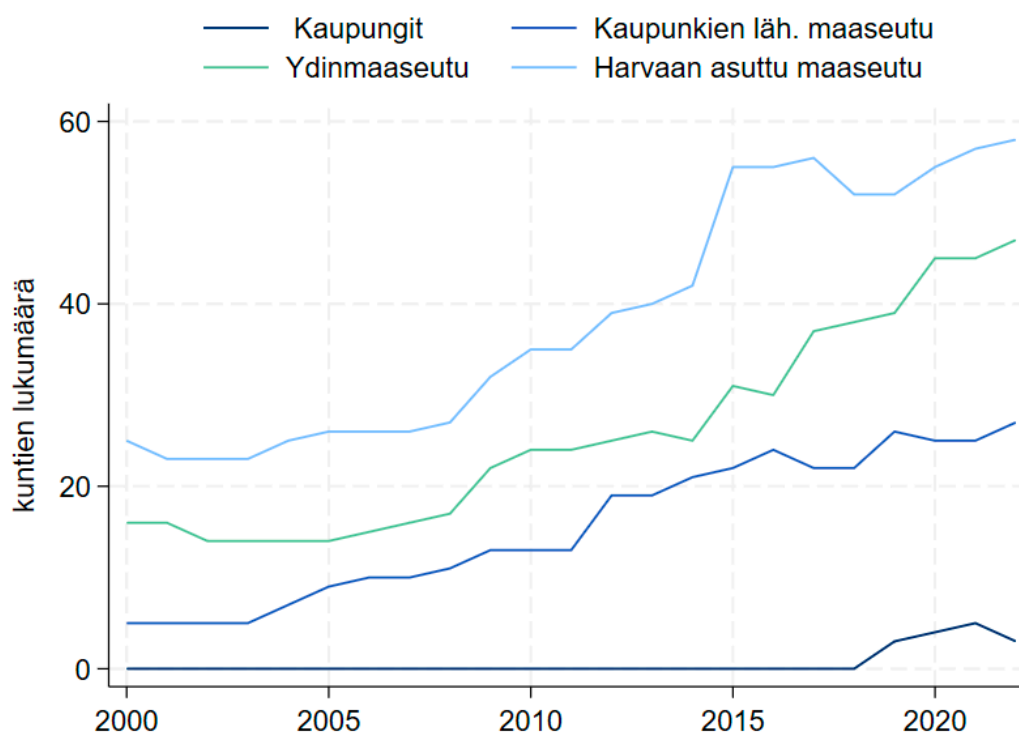
Kuvio 6. Pankkikonttorien keskimääräinen lukumäärä suuralueiden kunnissa vuosina 2000–2022.

Vuonna 2022 sellaisten kuntien lukumäärä, joissa ei ole ollut yhtään pankkikonttoria, on ollut 43 (30) kappaletta, mikä vastaa 14 (10) prosenttia kaikista Suomen (Manner-Suomen) kunnista. Konttorittomat kunnat jakautuvat melko tasaisesti harvaan asutulle maaseudulle, ydinmaaseudulle sekä kaupunkien läheiselle maaseudulle. Konttorittomien kuntien lukumäärät ovat alkaneet kasvaa vasta 2010-luvulla, ja kasvu on alkanut kiihtyä 2010-luvun loppupuolella. Lukumäärät ovat kasvaneet kaikilla maaseutualueilla, mutta kaupungeissa vasta vuonna 2022. Emme esitä kuviota mikroaineistojen tietosuojavaatimusten vuoksi.

Kuviossa 7 on kuitenkin esitetty niiden kuntien lukumäärät manner-Suomessa, joissa on ollut vain yksi pankkikonttori havaintovuonna. Näiden kuntien lukumäärä on myös kasvanut 2000-luvulla ja erityisesti vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. Lukumäärät ovat kasvaneet kaikilla maaseutualueilla koko 2000-luvun ajan, mutta kaupungeissa vasta vuosina 2019–2022. Vuonna 2000 yhden konttorin kuntia on ollut manner-Suomessa 46 kappaletta, kun vuoteen 2022 tultaessa näitä on ollut jo 135 kappaletta (46 % Manner-Suomen kunnista).

Kuvio 7. Yhden pankkikonttorin kuntien lukumäärä kaupunki-maaseutu-luokituksella manner-Suomessa vuosina 2000–2022.

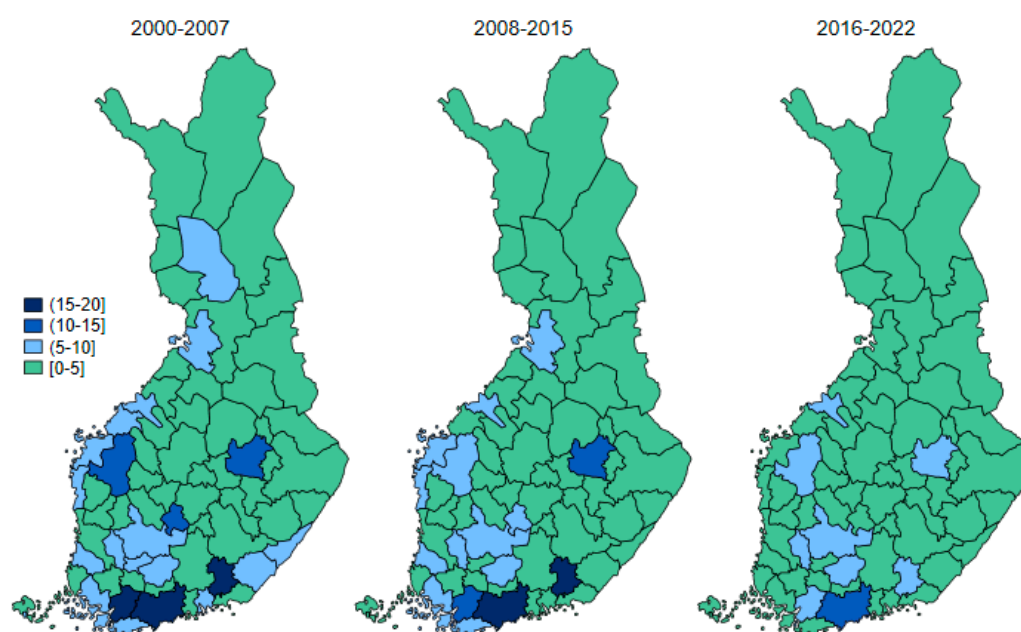

Karttakuviossa 8 on vielä tarkasteltu pankkikonttorien keskimääräisiä lukumääriä seutukuntien kunnissa vuosiryhmittäin: 2000–2007, 2008–2015 ja 2016–2022. Karttaa tulkitaan niin, että mitä tummempi sininen väri, sitä enemmän alueen kunnissa on keskimäärin ollut pankkikonttoreita tarkasteluvuosina. Vuosina 2000–2007 pankkikonttoreita on ollut keskimäärin vähintään 15 ainoastaan Kouvolan, Helsingin ja Salon seutukuntien kunnissa. Myös Kuopion, Seinäjoen ja Jämsän seutukuntien kunnissa on ollut vähintään 10 mutta alle 15 konttoria. Suurimmassa osassa seutukuntia konttoreita on ollut keskimäärin alle 5. Vähiten konttoreita, eli keskimäärin yksi konttori per kunta, on ollut Ålands landsbygd ja Ålands skärgårdin seutukunnissa.

Yli ajan konttorien määrä on vähentynyt kaikissa seutukunnissa, mutta vähentyminen on painottunut erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomeen (Kuvio 8). Vuosina 2016–2022 valtaosassa seutukuntia (90 %) on ollut enää keskimäärin alle 5 konttoria per kunta, ja suurimmassa osassa seutukuntia (70 %) alle 3 konttoria per kunta. Ainoastaan Helsingin seutukunnassa on ollut edelleen keskimäärin 10 konttoria

per kunta. Myös Kuopion, Kouvolan, Salon, Seinäjoen, Kokkolan, Hämeenlinnan, Lounais-Pirkanmaan ja Tampereen seutukunnissa on ollut vielä keskimäärin 5–9 konttoria per kunta.

Kuvio 8. Pankkikonttorien keskimääräinen lukumäärä seutukuntien kunnissa vuosiryhmittäin.

Pankkikonttorien lukumäärä suhteessa asukkaisiin ja toimipaikkoihin

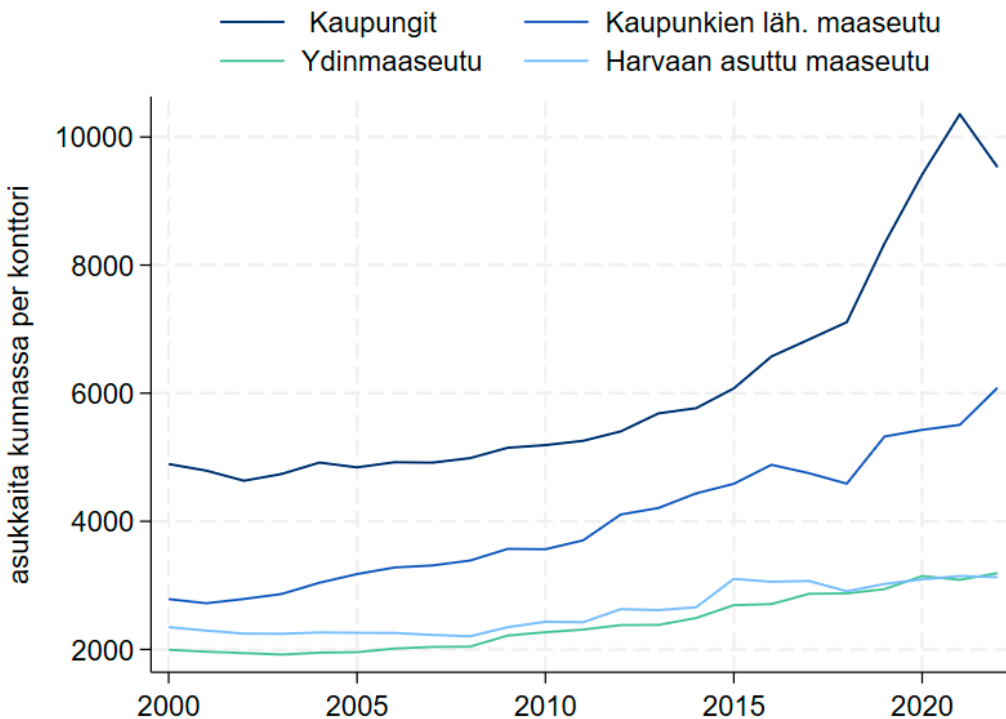
Suurin yksittäinen pankkikonttorien lukumäärää selittävä tekijä lienee potentiaalisten asiakkaiden, eli asukkaiden, yritysten ja toimipaikkojen määrä alueella. Seuraavaksi tarkastelemme vielä pankkikonttorien lukumääriä suhteessa asukkaisiin eri alueilla Suomessa. Kuviossa 9 on esitetty kuntien asukkaiden lukumäärät yhtä pankkikonttoria kohden kaupunki-maaseutu-luokituksella vuosina 2000–2022. Kuviossa 10 on vastaavat tiedot suuralueittain.

Asukkaiden lukumäärä yhtä pankkikonttoria kohden on noussut 2000-luvulla kaikilla alueilla, mutta erityisesti kaupungeissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla (Kuvio 9). Ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla kehitys on ollut maltillisempaa. Vastaavia havaintoja voidaan tehdä myös suuralueittain (Kuvio 10). Asukkaiden lukumäärä per konttori on ollut koko 2000-luvun ajan suurempi Helsinki-Uudellamaalla. Muiden suuralueiden väliset erot ovat

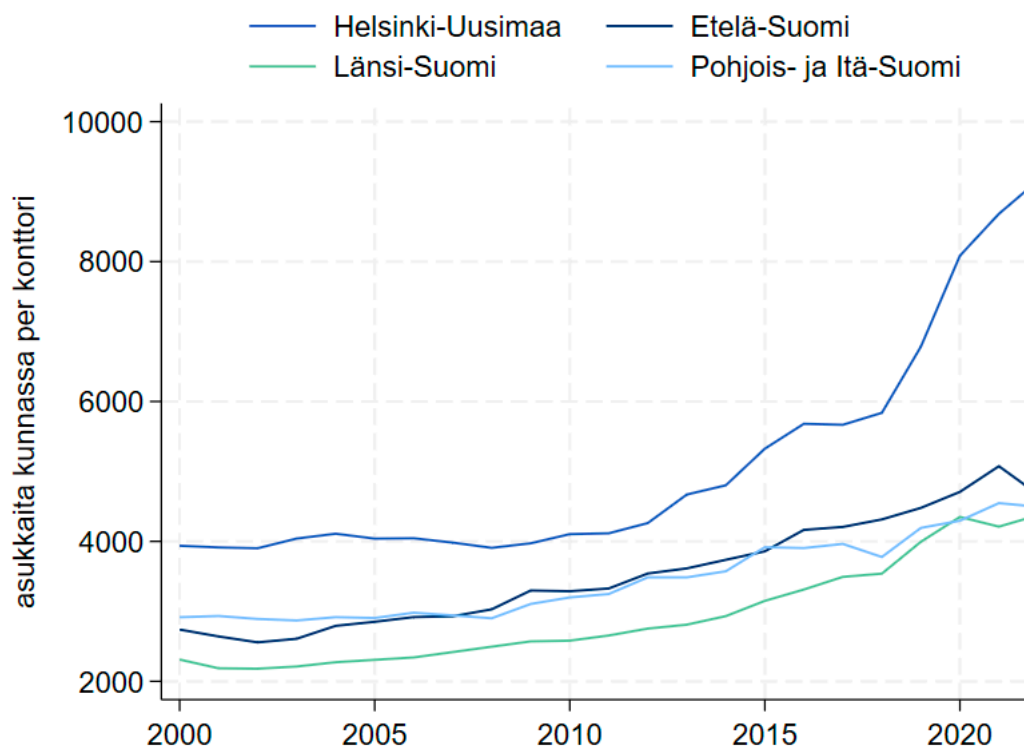
tasoittuneet tarkastelujaksolla. On kuitenkin huomattava, että asukkaiden lukumäärä yhtä pankkikonttoria kohden on Helsinki-Uudellamaalla noussut kiihtyen vuodesta 2018 lähtien. Havainnon taustalla lienee pitkään jatkunut väestön keskittyminen kaupunkeihin ja osittain myös nettomaahanmuuton merkittävä kasvaminen 2010-luvun lopulta lähtien. Maahanmuutto on kohdistunut erityisesti pääkaupunkiseudulle.

Pankkikonttorien määrä Suomessa ja eri alueilla on vähentynyt 2000-luvulla. Pankkikonttorien määrä eri alueilla on voinut vähentyä ajassa, koska digitalisaation myötä konttoripalvelujen kysyntä on vähentynyt. Toisaalta konttorien määrä on voinut vähentyä, koska väestö eri alueilla on vähentynyt muuttoliikkeen seurauksena. Kuvaileva analyysimme antaa viitteitä siitä, että Helsinki-Uudellamaalla, jossa väestö kasvaa, konttorien vähenemisen taustalla on ollut pääasiassa pankkipalvelujen digitalisoituminen, kun taas maaseutualueilla konttorien vähenemisen taustalla on vaikuttanut myös väestön väheneminen.

Kuvio 9. Asukkaita kunnassa per pankkikonttori kaupunki-maaseutu-luokituksella Manner-Suomessa vuosina 2000–2022.

Kuvio 10. Asukkaita kunnassa per pankkikonttori suuralueittain vuosina 2000–2022.

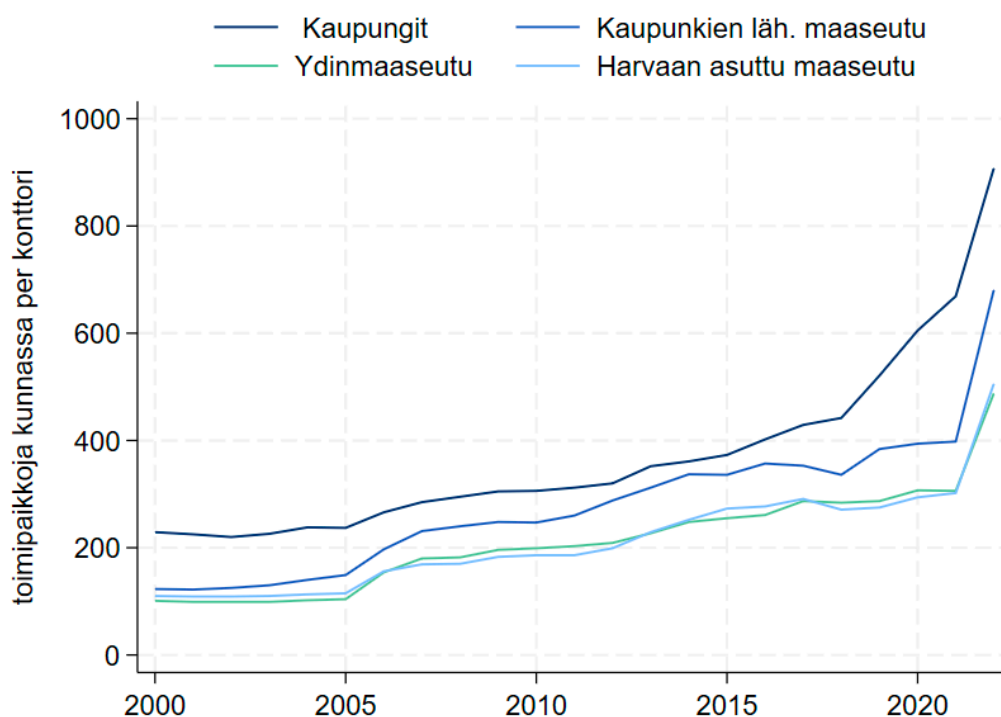

Olemme vielä tarkastelleet pankkikonttorien lukumääriä suhteessa yritysten toimipaikkoihin eri alueilla Suomessa. Kuviossa 11 on esitetty kunnassa toimivien yritysten toimipaikkojen lukumäärät yhtä pankkikonttoria kohden kaupunki-maaseutu-luokituksella vuosina 2000–2022. Kuviossa 12 on vastaavat tiedot suuralueittain. On huomioitava, että yritysrekisterin tilastouudistusten vuoksi tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia yli ajan, ja lisäksi yritysrekisteri ei pääsääntöisesti sisällä hyvin pienimuotoista yritystoimintaa. Vuonna 2013 muuttuneiden tilastorajojen myötä hyvin pieniä yrityksiä on alkanut tulla aiempaa enemmän mukaan yritysrekisteriin. Lisäksi vuodesta 2021 lähtien Tilastokeskuksen yritysrekisterin henkilöstömäärät on laskettu uudella menetelmällä tulorekisterin tietoja hyödyntäen. Tämä on lisännyt toimipaikkojen lukumääriä aineistossa. Siten erityisesti vuosien 2021–2022 luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin nähden.

Yritysten toimipaikkoja suhteessa pankkikonttorien lukumäärään on ollut koko 2000-luvun ajan eniten kaupungeissa, vuonna 2020 keskimäärin noin 600, ja toiseksi eniten kaupunkien läheisellä maaseudulla, vuonna 2020 keskimäärin noin

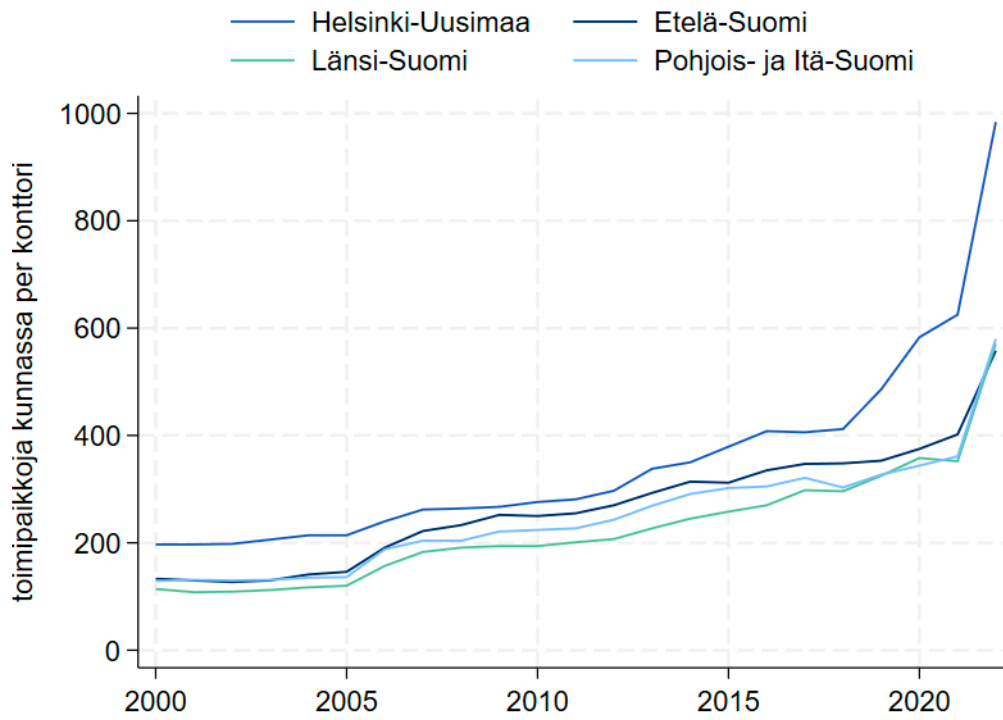
400 (Kuvio 11). Harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla yritysten toimipaikkoja suhteessa pankkikonttorien lukumäärään on ollut suurin piirtein saman verran: vuonna 2020 keskimäärin noin 300. Maaseutualueilla suhdeluvun kehitys on ollut nouseva mutta maltillinen, kun taas kaupungeissa suhdeluku on noussut kiihtyen vuodesta 2018 lähtien.

Kuvio 11. Yritysten toimipaikkoja kunnassa per pankkikonttori kaupunki-maaseutu- luokituksella Manner-Suomessa vuosina 2000–2022.

Yritysten toimipaikkojen määrä suhteessa pankkikonttorien lukumäärään on noussut vuodesta 2018 alkaen paljon myös Helsinki-Uudenmaan suuralueen osalta, mikä on havaittavissa Kuviosta 12. Havaintojen taustalla lienee (maahanmuuttajien) yritystoiminnan voimakas lisääntyminen kaupungeissa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Kuvio 12. Yritysten toimipaikkoja kunnassa per pankkikonttori suuralueittain vuosina 2000–2022.

4 Pankkien konttoriverkon yhteys yritysten toimintaedellytyksiin

Arvioimme tässä luvussa, kuinka pankkikonttorien määrän väheneminen maaseutumaisissa kunnissa on yhteydessä näissä kunnissa toimivien yritysten velkamäärään, omistajanvaihdoksiin, liiketoimintaan ja julkisten rahoitusinstrumenttien käyttämiseen. Maaseutumaisiksi kunniksi on määritelty kunnat, jotka ovat Syken kuntatason kaupunki-maaseutuluokituksessa määritelty ydinmaaseuduksi tai harvaan asutuksi maaseuduksi.

Käytämme analyyseissa Tilastokeskuksen yritystason kokonaisaineistoja, pääasiassa yritysrekisterin yritys- ja toimipaikkatason tietoja sekä tilinpäätöspaneelia. Yritysrekisteri sisältää perustiedot yritysten toimialasta, sijainnista, omistuksesta, liikevaihdosta, henkilöstömäärästä ja palkoista eri vuosina. Tiedot ulottuvat tutkimuksen tekohetkellä vuoteen 2022 saakka.⁶ Tilinpäätöspaneeli puolestaan sisältää olennaisimmat yritysten tuloslaskelman ja taseen tiedot. Aineisto sisältää yrityskohtaiset tiedot vuositasolla muun muassa pitkä- ja lyhytaikaisten lainojen määristä.

Analyysi on tehty erikseen eri yritysmuodoille sekä yrityskokoluokille. Yritysmuodot on jaettu osake- ja henkilöyhtiöihin, joista jälkimmäiseen on sisällytetty yksityiset elinkeinonharjoittajat, avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt. Koon mukaan yritykset on jaoteltu mikroyrityksiin sekä pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset). Mikroyrityksissä henkilöstömäärä on alle 10 ja pk-yrityksissä 10–249. Tarkastelu tehdään vuosille 2000–2022.

Kuviossa 13 esitetään ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun yritysten pitkäaikaisen ja lyhytaikaisen velan kehitys 2000-luvulla yritysluokittain. Luvut ovat vuositason keskiarvoja. Kuviosta havaitaan, että erityisesti pitkäaikaisen velan osuus taseesta on laskenut useita prosenttiyksiköitä tarkastelujakson aikana. Suurin lasku on tapahtunut mikrohenkilöyrityksissä, joissa keskimääräinen osuus on pudonnut 35 prosentista 20 prosenttiin. Vakainta kehitys on ollut mikro-osakeyhtiöissä.

6 Aineisto sisältää yritykset, jotka ovat toimineet yli puoli vuotta tilastovuonna, ja jotka ovat työllistäneet enemmän kuin puoli henkilöä tai tase ylittää 170 000 euroa tai nettoinvestoinnit ylittävät 50 000 euroa, tai joiden liikevaihto on ylittänyt vuosittain määritellyn tilastorajan (esim. 12 273 euroa vuonna 2021). Hyvin pienimuotoinen (yksin)yrittäjyys ei siten pääsääntöisesti aineistoon sisälly.

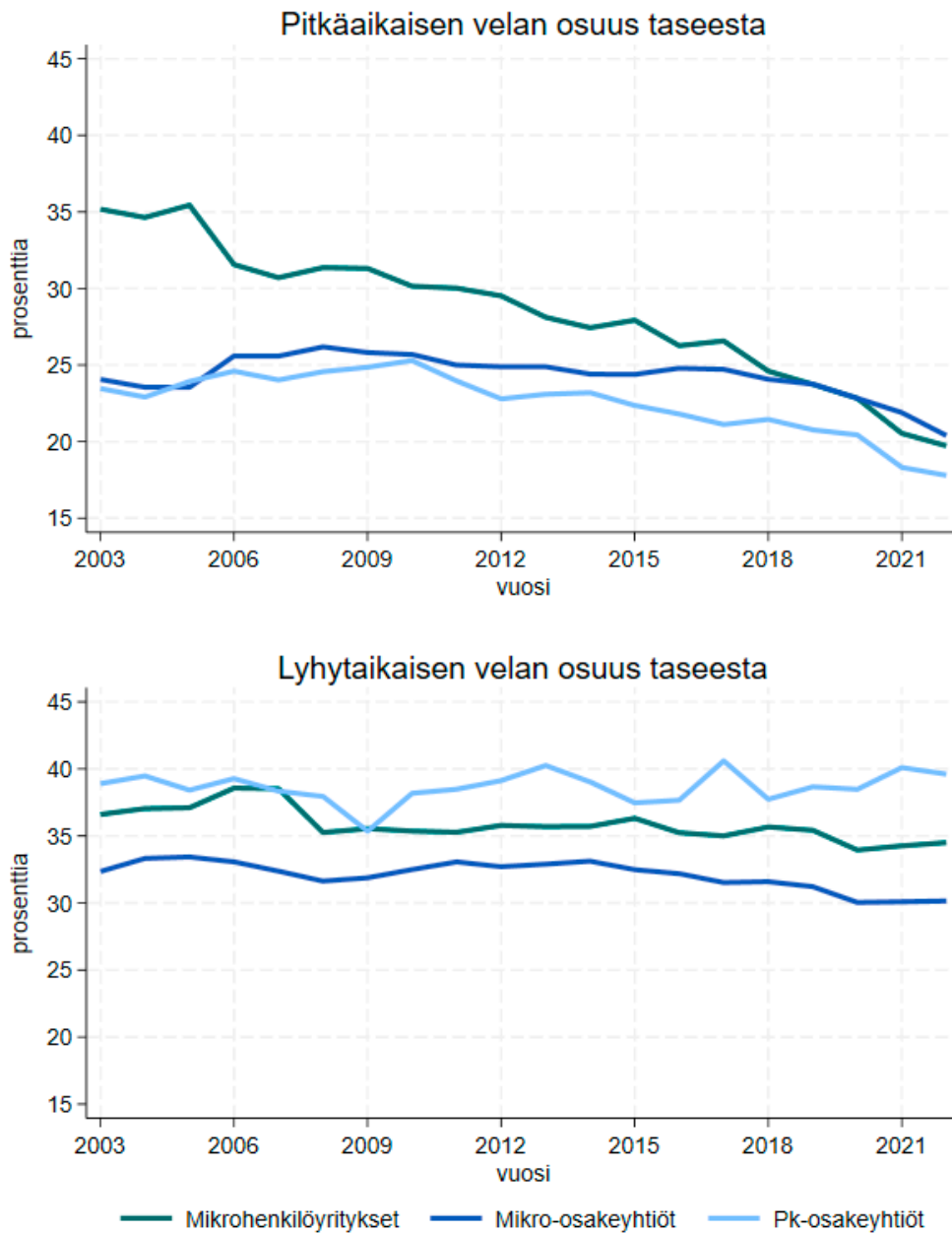
Yritysrekisterissä tapahtuneet muutokset kuitenkin heikentävät lukujen vertailtavuutta yli ajan. Lyhytaikaisen velan osuus on pysynyt kaikissa yritysluokissa melko vakaana. Korkein keskimääräinen osuus on ollut lähes kaikkina vuosina pk-osakeyhtiöissä ja matalin osuus mikro-osakeyhtiöissä.

On huomioitava, että mikäli maaseutualueilla aloittavien yritysten määrä on pieni, yritykset voivat maaseutualueilla keskimäärin ikääntyä ja ajallinen tarkastelu voi osaltaan heijastella yritysten ikääntymistä. Yritysten pääomarakenne toisaalta tyypillisesti muuttuu yritysten ikääntyessä. Erityisesti velan suhde taseeseen tyypillisesti laskee yrityksen ikääntyessä (esim. Hyytinen ja Pajarinen 2002).

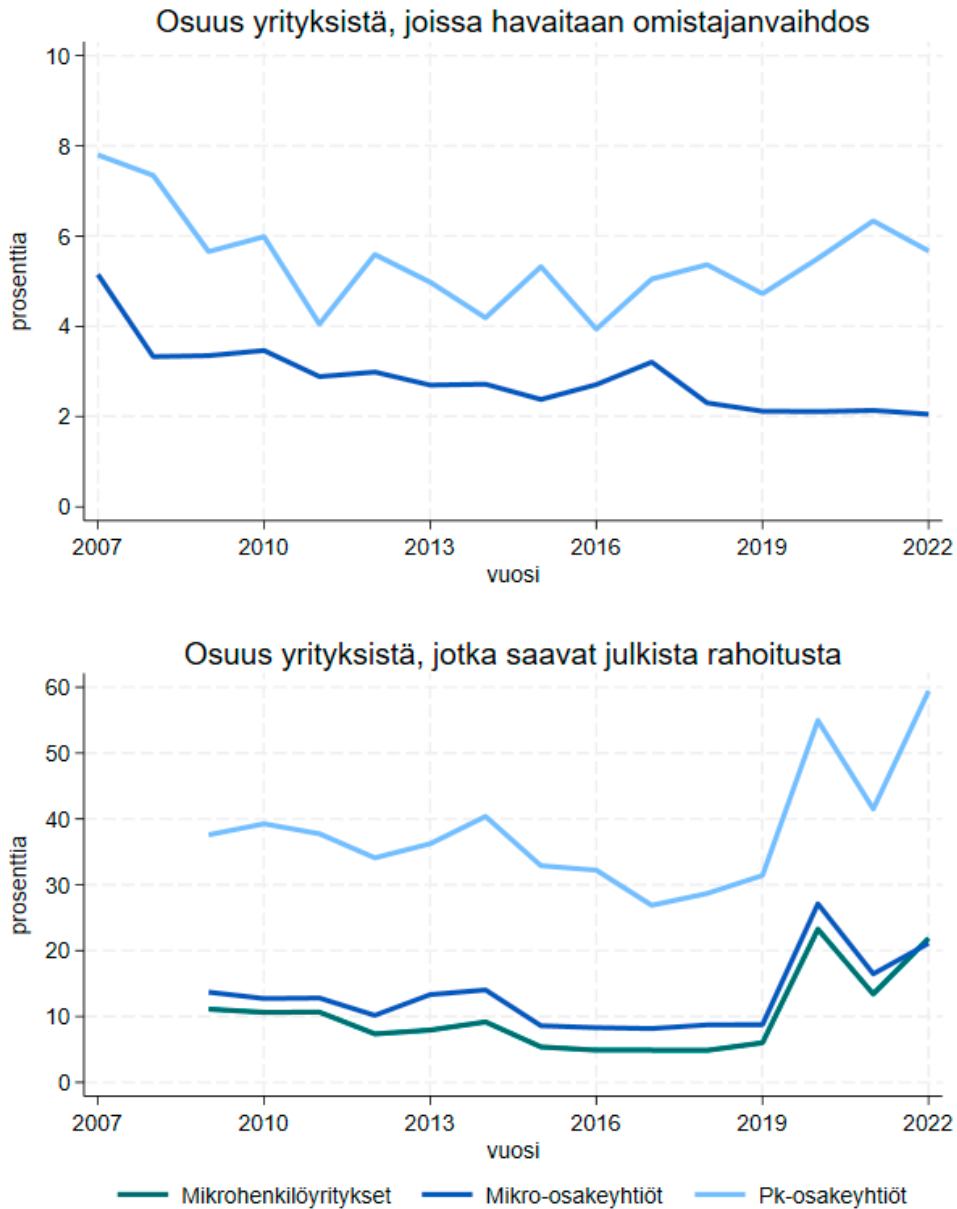
Kuviossa 14 esitetään osuudet yrityksistä, joissa on tapahtunut omistajanvaihdos tai jotka ovat saaneet jonkin julkisen rahoitusinstrumentin mukaista rahoitusta kyseisenä vuonna. Kuviossa ovat mukana ainoastaan ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun yritykset. Muutokset omistajissa havaitaan vuodesta 2007 lähtien ja julkisten rahoitusinstrumenttien saanti havaitaan luotettavasti vuodesta 2009 lähtien. Omistajanvaihdos esitetään vain osakeyhtiöille, koska henkilöyrityksistä ei havaita omistajanvaihdoksia. Niissä yrityskaupat tehdään tyypillisesti liiketoimintakauppoina. Vuositasolla omistajanvaihdos havaitaan pk-osakeyhtiöissä keskimäärin noin viidessä prosentissa yrityksistä ja mikro-osakeyhtiöissä vastaavasti noin kolmessa prosentissa yrityksistä. Kummassakin yritysluokassa osuudet yrityksistä, joissa havaittiin omistajanvaihdos, vähenivät noin kahdella prosenttiyksiköllä vuonna 2008 alkaneen finanssikriisin myötä. Pk-osakeyhtiöissä osuus nousi noin kuuden prosentin tasolle 2020-luvulle tultaessa, mutta mikro-osakeyhtiöissä osuus on jäänyt noin kahteen prosenttiin.

Julkisten rahoitusinstrumenttien osalta havaitaan koronapandemian aikaisten yritystukien vaikutus julkista rahoitusta saaneiden yritysten osuuteen. Vuosina 2020–2022 osuudet ovat olleet 10–30 prosenttiyksikköä aiempaa korkeammat yritysluokasta riippuen. Suhteellisesti useimmin julkista rahoitusta saavat pk-osakeyhtiöt, joissa rahoitusta saaneiden yritysten osuus on ollut 30–40 prosenttia ennen koronapandemiaa. Mikrohenkilöyritysten ja -osakeyhtiöiden joukoissa osuudet ovat olleet selvästi pienemmät, noin 10 prosenttia ennen koronapandemiaa. Mikro-osakeyhtiöiden joukossa osuudet ovat olleet keskimäärin muutaman prosenttiyksikön suuremmat kuin henkilöyrityksissä.

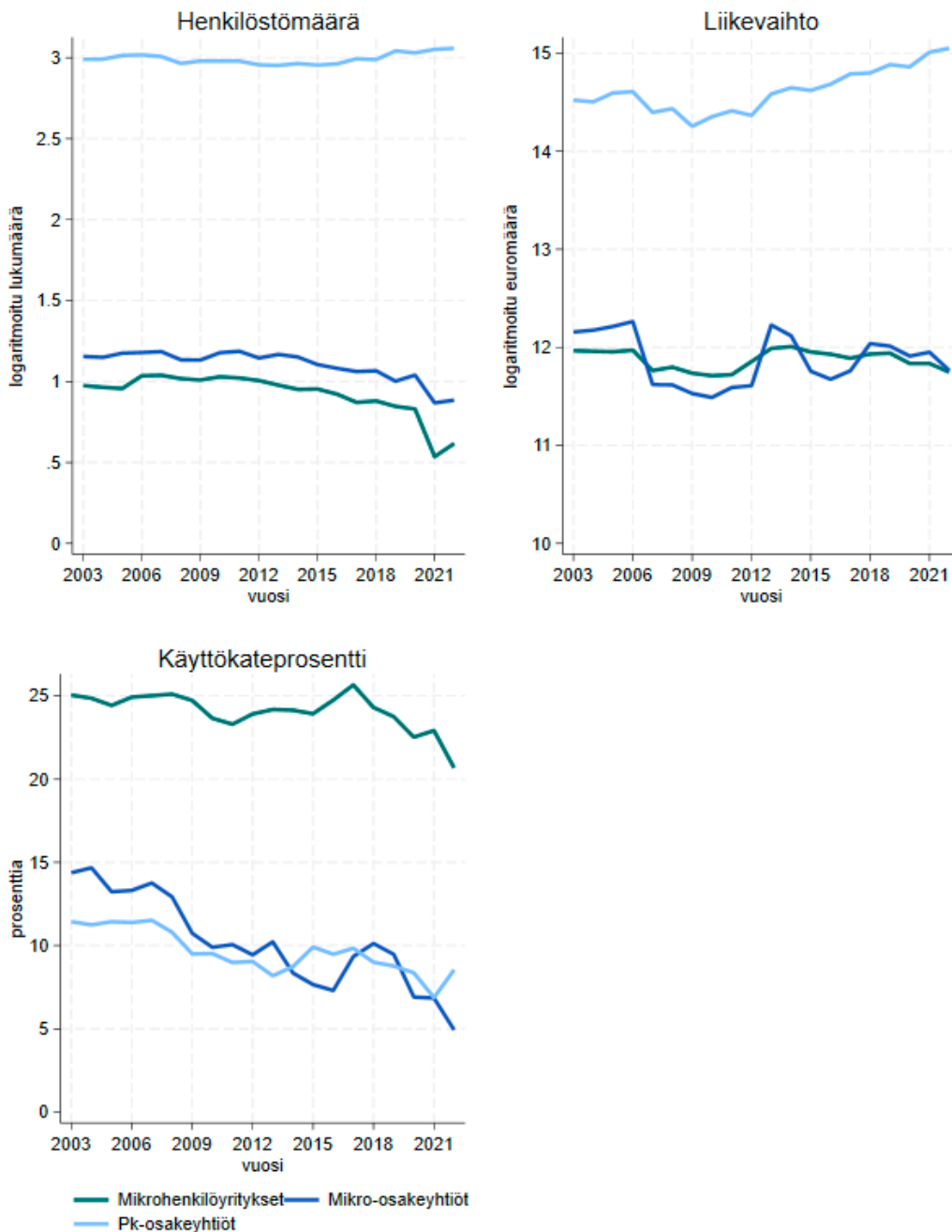
Kuvio 13. Pitkä- ja lyhytaikaisten velkojen keskimääräiset osuudet taseesta yritysluokittain vuosina 2003–2022 maaseudun yrityksissä.

Kuvio 14. Keskimääräiset osuudet yrityksistä, joissa havaitaan omistajanvaihdos tai jotka saavat julkista rahoitusta. Omistajanvaihdokset vuosina 2007–2022 ja julkiset rahoitukset vuosina 2009–2022 maaseudun yrityksissä.

Kuvio 15. Keskimääräinen henkilöstömäärä, liikevaihto ja käyttökateprosentti yritysluokittain vuosina 2003–2022 maaseudun yrityksissä. Liikevaihto on nominaalinen.

Kuviossa 15 esitetään maaseudun yritysten liiketoiminnan kehitystä kuvaavien muuttujien vuositasen keskiarvoja yritysluokittain vuosina 2003–2022. Yritystoiminnan volyymin kehitystä kuvataan henkilöstömäärällä sekä liikevaihdolla ja

liiketoiminnan kannattavuutta kuvataan käyttökateprosentilla, joka on laskettu jakamalla käyttökate liikevaihdolla. Henkilöstömäärä ja liikevaihto on logaritmoitu. Myös näiden kuvailujen osalta muutokset yritysrekisterissä voivat heikentää lukujen vertailtavuutta yli ajan.

Kaikissa yritysluokissa keskimääräinen henkilöstömäärä ja liikevaihto ovat pysyneet melko tasaisina. Liikevaihdon osalta on kuitenkin hyvä huomioida, että euromäärät ovat nimellisiä. Koronapandemian vaikutus näkyy henkilöstömäärässä mikrokoon yrityksissä. Sen sijaan pk-yrityksissä ei vastaavaa pudotusta havaita vuonna 2020. Käyttökateprosentissa havaitaan kuitenkin trendinomaista laskua kaikissa yritys-luokissa. Voimakkainta lasku on ollut osakeyhtiöissä. Suhteellinen kannattavuus on ollut selvästi korkeinta mikrohenkilöyrityksissä. Yritysluokkien välistä vertailtavuutta heikentävät kuitenkin selvästi esimerkiksi erot toimialoissa.

4.1 Tutkimusasetelma

Tarkastelemme pankkikonttoriverkon supistumisen ja yritysten rahoituksen sekä toimintaedellytysten välistä yhteyttä. Luvussa 3 on tunnistettu muutokset pankki-konttoriverkossa. Tässä osiossa tutkitaan, kuinka yritysten rahoitus ja liiketoiminta kehittyvät, kun yrityksen toimintakunnassa suljetaan pankkikonttori. Koska havaitsemme ainoastaan kussakin kunnassa toimialalla *64190 Muu pankkitoiminta* olevien toimipaikkojen määrän, tarkastelemme tarkkaan ottaen tapahtumia, joissa pankkikonttorien määrä laskee kunnassa kahden vuoden välillä.

Tuloksia tulkitessa on hyvä huomioida, että mahdollinen konttorien vähenemisen ja rahoituksen tai liiketoiminnan kehityksen välinen yhteys ei välttämättä kerro konttorien vähenemisen vaikutuksesta, sillä esimerkiksi yleiset aluetaloudelliset trendit voivat aiheuttaa muutoksia sekä pankkikonttoriverkossa että yritysten laina-kannassa. On myös esimerkiksi mahdollista, että kunnasta poistuva pankki on arvioinut yrityslainojen kysynnän laskevan alueella tulevaisuudessa ja päättää tästä syystä lopettaa konttorinsa.

Pyrimme ottamaan huomioon tällaisia aluetaloudellisia trendejä ja käänteisiä syy-seuraussuhteita vertaamalla yritysten kehitystä kunnissa, joista on poistunut pankkikonttori (koeryhmä), samankaltaisten yritysten kehitykseen samankaltaisissa kunnissa, joista tarkasteluaikana ei ole poistunut pankkikonttoria (kontrolliryhmä). Koe- ja kontrolliryhmän välinen kaltaistaminen tehdään vuosittain, jotta mahdolliset suhdannevaihteluiden vaikutukset yrityksiin saadaan kontrolloitua. Lisäksi käyttäen kaltaistamis- ja regressiomenetelmiä vakioimme kattavasti yritysten (esimerkiksi koko, toimiala jne.) ja alueiden ominaisuuksia (väestömäärä,

väestöllinen huoltosuhde, kunnan kaupunki-maaseutuluokka). Tämä puhdistaa arvioitua konttoriverkkomuutosten ja yritysten lainakantojen sekä toiminta-edellytysten välistä yhteyttä näistä tekijöistä. Yritysten kehitystä tarkastellaan kolmen vuoden ajan pankkikonttorin sulkemisen jälkeen.

Vaikka pyrimme muodostamaan kontrafaktuaalisen vertailuasetelman ja huomioimaan yritysکوhtaisia ja alueellisia tekijöitä, varsinaisia syy-seuraussuhteita ei voida aukottomasti arvioida ja tulkitsemme tuloksemme tilastollisina riippuvuuksina.

Tarkasteltavien yritysten edellytyksenä on, että yritys pysyy aineistossa vähintään kaltaistamisvuodesta t vuoteen $t+3$ asti. Toisin sanoen tarkasteluissa ei ole mukana yrityksiä, jotka poistuvat aineistosta kolmen vuoden seurantajakson aikana. Syy aineistosta poistumiseen voi olla esimerkiksi yrityksen lopettaminen tai liiketoiminnan pienentyminen niin paljon, ettei yritystä ole enää sisällytetty yrityrekisteriin. Estimoinnit tehtiin lisätarkasteluna myös sellaisella otannalla, johon sisältyivät yritykset, jotka poistuivat aineistosta $t-t+3$ välisen tarkastelujakson aikana. Tulokset pysyivät kuitenkin pääosin samankaltaisina. Nämä lisätarkastelujen tulokset ovat tarvittaessa saatavissa tämän selvityksen tekijöiltä. On kuitenkin hyvä huomioida, että kummankin otannan käyttämiseen liittyy ongelmia, jotka potentiaalisesti voivat luoda harhaa tuloksiin. Kun edellytetään, että yritys pysyy aineistossa koko $t-t+3$ tarkastelujakson ajan, tuloksiin voi tulla harhaa, koska tarkastelujakson aikana aineistosta poistuneiden yritysten tulemat eivät ole mukana tuloksissa kaikkina vuosina. Toisaalta tällöin tarkastellaan yrityksiä, jotka ovat todennäköisemmin elinkelpoisia pitkällä aikavälillä. Vaihtoehtoisesti tarkastelujakson aikana poistuvat yritykset voitaisiin sisällyttää tarkasteluun, mutta myös tällöin tarkasteluvuoden $t+2$ ja erityisesti vuoden $t+3$ tulokset voisivat potentiaalisesti olla harhaisia, koska tarkastelussa ovat enää mukana koko tarkastelujakson ajan aineistossa pysyvät yritykset. Tässä selvityksessä päädyttiin käyttämään otantaa, jossa yrityksiä ei poistu $t-t+3$ välisellä tarkastelujaksolla, jolloin tarkasteluissa keskitytään todennäköisemmin elinkelpoisiin yrityksiin.

4.2 Menetelmä

Tunnistamme kullekin vuodelle ($t = 2003-2019$) kunnat, joissa lopetetaan vuoden $t+1$ aikana vähintään yksi tai useampi pankkikonttori, siten että pankkikonttorien määrä vähenee vuodesta t vuoteen $t+1$. Toisin sanoen kunnat tunnistetaan vertaamalla kunkin kunnan pankkikonttorien lukumäärää vuonna $t+1$ kyseisen kunnan pankkikonttorien lukumäärään vuonna t . Kunnat, joissa pankkikonttorit vähenevät muodostavat koeryhmän vuodelle t . Muut kunnat muodostavat potentiaalisten

kontrollikuntien joukon vuodelle t . Ehtona kontrollikunnalle on, että siellä ei lopeteta pankkikonttoria $t-2-t+3$ välisenä aikana. Lisäksi sekä koe- että kontrollikunnissa saa olla kaltaistamisvuonna t korkeintaan neljä pankkikonttoria.

Potentiaalisten kontrollikuntien joukosta poimitaan koeryhmän kuntien kanssa mahdollisimman samankaltaiset kunnat väestömäärän ja väestöllisen huolto-suhteen perusteella. Lisäksi kaltaistamisessa edellytetään, että kunnat ovat samalta kaupunki-maaseutu-alueelta (ydinmaaseutu tai harvaan asuttu maaseutu). Kaltaistaminen tehdään vuositasolla, millä pyritään kontrolloimaan mahdollisia suhdanneluonteisia tuotantoshokkeja. Kun koe- ja kontrollikunnat on tunnistettu, koekunnissa sijaitseville yrityksille poimitaan kaltaistamalla mahdollisimman samankaltaisten yritysten joukko kontrollokunnissa sijaitsevien yritysten joukosta. Yritysten välisessä kaltaistamisessa huomioidaan liikevaihto, henkilöstömäärä, taseen loppusumma, velkaisuus sekä toimiala (TOL 2008 2-numerotasolla). Kaltaistaminen tehdään propensiteettiluvun perusteella, joka estimoidaan logit-regressiolla (propensity score model). Regressiotulokset esitetään Liite-osiossa taulukossa 8. Kaltaistamisen onnistumista kuvaavat balanssitaulukot ovat saatavissa selvityksen tekijöiltä.

Vertaamme koeryhmän kuntien yritysten tulemia kaltaistetun kontrolliryhmän kuntien yritysten tulemiin vuosina $t+1$, $t+2$ ja $t+3$. Estimointimenetelmänä käytetään erot eroissa -menetelmää (difference-in-differences). Menetelmä huomioi koe- ja kontrolliryhmien yritysten mahdolliset keskimääräiset tasoerot tulemissa ja olettaa, että koeryhmän yritysten tulemien trendi olisi ollut kontrolliryhmän yritysten tulemien trendin kaltainen, mikäli pankkikonttorien määrä ei olisi koeryhmässä vähentynyt. Tarkasteltavia tulemuuttujia ovat velkaisuus, liiketoiminnan kehitys, omistajanvaihdokset ja saadut julkiset rahoitusinstrumentit. Osa muuttujista on winsoroitu, jotta tarkasteltavien tulemien joukossa ei olisi yksittäisiä ääriarvoja, jotka voisivat vaikuttaa tuloksiin suhteettoman paljon. Winsoroinnissa tietyn raja-arvon alittavat tai ylittävät arvot korvataan raja-arvon luvulla. Lista käytetyistä raja-arvoista esitetään Liite-osiossa taulukossa 9.

4.3 Tulokset

Tässä alaluvussa tarkastellaan pankkikonttorien vähenemisen yhteyttä yritysten lainakantaan, omistajanvaihdoksiin, yritysten liiketoimintaan sekä yritysten saamiin julkisiin rahoitusinstrumentteihin vuosina 2000–2022. Tuloksia tarkastellaan kolmessa yritysluokassa: mikrohenkilöyritykset, mikro-osakeyhtiöt ja pk-osakeyhtiöt. Pk-henkilöyritykset eivät ole mukana tuloksissa niiden liian vähäisen havaintomäärän takia.

4.3.1 Yritysten lainakanta

Yritysten kasvu ja investoinnit ovat usein riippuvaisia ulkoisesta rahoituksesta, joka pk-yrityksissä hankitaan usein pankeista. Yrityksen kilpailukyky ja elinkelpoisuus ovat sidoksissa kannattaviin investointeihin. Pankkirahoituksen heikentyminen voi siten heikentää myös yritysten kehittämistä, toimintaedellytyksiä ja taloudellista menestystä. Tässä alaluvussa tarkastellaan pankkien konttoriverkkomuutosten yhteyttä yritysten velkaisuuteen.

Tarkasteltava yrityksen velka on eroteltu lyhytaikaiseen (erääntyy vuoden aikana) ja pitkäaikaiseen (erääntyy yli vuoden päästä), ja niitä tarkastelleen sekä suhteessa taseen kokoon että euromääräisinä.

Taulukossa 2 ja kuvioissa 16 ja 17 esitetään estimointitulokset velkaisuudelle, joka on laskettu jakamalla joko pitkä- tai lyhytaikainen velka taseen loppusummalla.⁷ Taulukosta huomataan, että tulokset viittaavat vähenevään velkaisuuteen erityisesti mikrohenkilöyrityksissä. Tämä tukee aiempia havaintoja siitä, että erityisesti mikroyritysten kohdalla niin sanottu pehmeä tieto tai paikallistuntemus on tärkeässä roolissa pankkien tehdessä luottopäätöksiä (ks. luku 2). Pankkikonttorin poistumisen jälkeen ensimmäisen kahden vuoden aikana ei havaita tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä velkaisuuteen henkilöyrityksissä, mutta kolmantena vuotena yhteys on merkitsevästi negatiivinen. Lisäksi koko kolmen vuoden tarkastelujakson (t , $t+3$) osalta tulos on negatiivinen. Koska kyseessä on pitkäaikainen velka, joka erääntyy yli vuoden päästä, voidaankin olettaa, että muutokset velkaisuudessa näkyvät vahvemmin vasta vuosien kuluessa. Vaikka tästä johtuen tarkastelu pidemmälläkin tarkastelujaksolla voisi olla perusteltua, tulosten luotettavuus heikkenisi, mitä kauemmas ajallisesti tarkasteltavasta tapahtumasta (pankkikonttorin poistuminen) mentäisiin.

Mikro-osakeyhtiöissä havaitaan myös yksi tilastollisesti merkitsevä negatiivinen tulos vuonna $t+2$. Kuitenkin koko kolmen vuoden tarkastelujakson osalta tulos on tilastollisesti merkitsemätön, vaikkakin negatiivinen. Tältä osin mikro-osakeyhtiöiden tulokset eivät ainakaan ole ristiriidassa mikrohenkilöyritysten tulosten kanssa. Toisaalta henkilöyritysmuotoiset mikroyritykset ovat pienempiä ja oletettavasti enemmän paikallistalouteen suuntautuneita kuin keskimäärin suuremmat osakeyhtiömuotoiset mikroyritykset. Tällöin niiden voidaan olettaa omaavan

⁷ Tarkastelimme myös pankkikonttorien lukumäärän vähentymisen ja yritysten taseen välistä yhteyttä. Emme havainneet eroja koe- ja kontrolliryhmien yritysten välillä. Siten mahdolliset muutokset velan ja taseen suhteessa kertonevat muutoksista velassa.

suppeammat verkostot kuin osakeyhtiömuotoiset yritykset ja siten olevan riippuvaisempia alueella toimivista pankeista. Lisäksi henkilöyrityksillä voi joissain tilanteissa olla suppeammat tilinpäätöstiedot, mikä kasvattaisi pehmeän tiedon merkitystä pankin tehdessä luottopäätöstä.

Tulokset lyhytaikaisen velan osalta ovat pääosin merkitsemättömiä. Ainoastaan mikro-osakeyhtiöissä tarkasteluvuoden $t+1$ tulos on negatiivinen, mutta koko kolmen vuoden tarkastelujakson ($t, t+3$) tulos on niissäkin tilastollisesti merkitsemätön. Yksi syy merkitsemättömiin tuloksiin voi olla se, että lyhytaikaisiin lainoihin sisältyy rahoittajan näkökulmasta pitkäaikaisia lainoja pienempi riski lyhyemmän takaisinmaksuajan takia. Siten informaatio-ongelmat lyhytaikaisessa rahoituksessa eivät ole yhtä suuria kuin suurempiriskisten pidempien lainojen rahoituksessa. Lisäksi lyhytaikaisissa lainoissa on todennäköisesti enemmän mukana muiden kuin perinteisten pankkien myöntämiä lainoja (esimerkiksi pienlainatoiminta, osamaksusopimukset, ostovelat). Tällöin on luonnollista, että pankkikonttorien määrän vähentyminen ei näy lyhytaikaisissa lainoissa yhtä voimakkaasti kuin pitkäaikaisissa lainoissa.

Taulukossa 3 ja kuvioissa 18 ja 19 esitetään vastaavat tulokset, kun velkaisuuden tilalla tarkastellaan yrityksen pitkä- ja lyhytaikaista velkaa euromääräisenä (luonnollinen logaritmi). Tulokset ovat samankaltaiset kuin taulukossa 2. Mikroyrityksien joukossa havaitaan negatiivinen yhteys pienempään pitkäaikaiseen lainamäärään pankkikonttorin poistumisen jälkeen ja tulokset ovat vahvempia henkilöyritysten osalta. Sen sijaan yllättävää on, että lainamäärän osalta myös pk-yrityksissä havaitaan tilastollisesti merkitsevä tulos pitkäaikaisen lainan osalta, kun tarkastellaan koko kolmen vuoden tarkastelujaksoa ($t, t+3$). Kuitenkin kaikki yksittäiset vuodet ovat tilastollisesti merkitsemättömiä. Tämä tulos viittaisi siihen, että myös pk-yrityksillä voisi olla ongelmia pitkäaikaisen laina saannissa paikallisen pankkikonttorin lopettaessa. Toisaalta tilastollinen näyttö ei ole yhtä vahva kuin mikrohenkilöyritysten osalta, koska velkaisuutta tarkastelleessa taulukossa 2 ei havaita negatiivista yhteyttä pk-yritysten joukossa.

Taulukko 2. Pankkikonttorin poistumisen yhteys yritysten velkaisuuden muutoksiin yritysluokittain vuosina 2000–2022.

	Mikrohenkilöyritykset		Mikro-osakeyhtiöt		Pk-osakeyhtiöt	
	Pitkän velan osuus taseesta	Lyhyen velan osuus taseesta	Pitkän velan osuus taseesta	Lyhyen velan osuus taseesta	Pitkän velan osuus taseesta	Lyhyen velan osuus taseesta
<i>t+1</i>	0,000 (0,006)	0,001 (0,006)	0,004 (0,004)	-0,007* (0,004)	0,008 (0,006)	0,004 (0,007)
<i>t+2</i>	-0,002 (0,006)	-0,003 (0,006)	-0,007** (0,003)	0,000 (0,004)	-0,007 (0,006)	-0,004 (0,007)
<i>t+3</i>	-0,012** (0,005)	0,003 (0,006)	-0,005 (0,006)	0,003 (0,005)	0,003 (0,007)	0,000 (0,006)
<i>t, t+3</i>	-0,014* (0,008)	0,001 (0,007)	-0,008 (0,008)	-0,004 (0,006)	0,004 (0,008)	-0,001 (0,010)
N, kaltaistettu koeryhmä	3 391	3 391	6 480	6 481	842	842
N, kaltaistettu kontrolliryhmä	13 561	13 562	23 672	23 674	3 397	3 398
N, kaltaistamaton koeryhmä	429	429	792	792	96	97
N, kaltaistamaton kontrolliryhmä	22 145	22 148	33 578	33 584	4 533	4 534

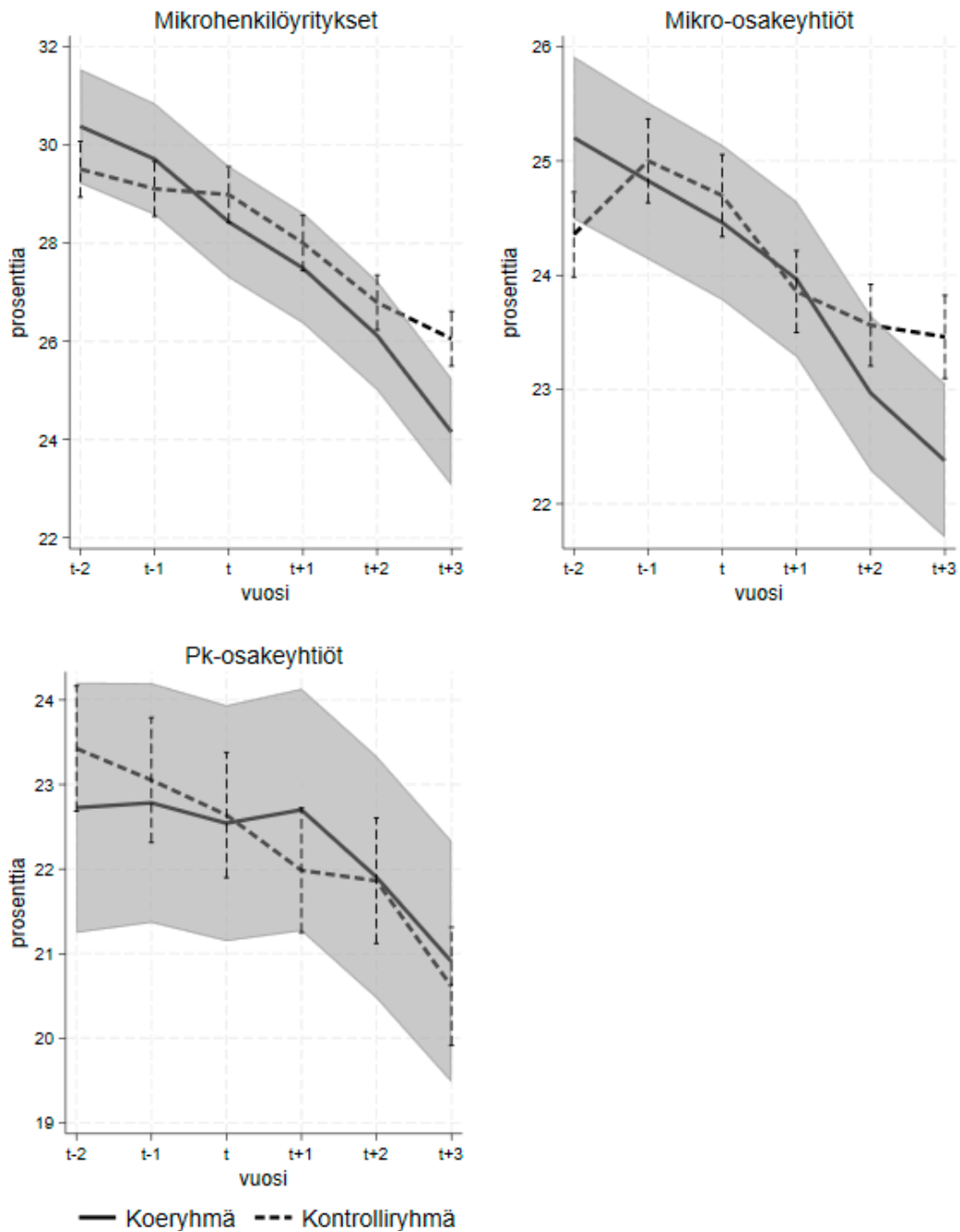
Viite: *t+1* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+1*, *t+2* vuodesta *t+1* vuoteen *t+2* ja *t+3* vuodesta *t+2* vuoteen *t+3*. *t, t+3* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+3*.
 * kuvaa tuloksen tilastollista merkitsevyyttä p-arvoilla: *<0,1; **<0,05 ja ***<0,01. Havaintomäärät kuvaavat otannan jakautumista kaltaistamisessa.
 Kaltaistamattomalle koe- ja kontrolliryhmälle ei ole löytynyt sopivaa vastinetta kaltaistamisessa, jolloin näiden ryhmien tulemia ei ole huomioitu estimoinneissa.

Taulukko 3. Pankkikonttorin poistumisen yhteys yritysten velkamäärän muutoksiin yritysluokittain vuosina 2000–2022.

	Mikrohenkilöyritykset		Mikro-osakeyhtiöt		Pk-osakeyhtiöt	
	Pitkän velan määrä	Lyhyen velan määrä	Pitkän velan määrä	Lyhyen velan määrä	Pitkän velan määrä	Lyhyen velan määrä
<i>t+1</i>	-0,004 (0,084)	0,024 (0,045)	0,120 (0,085)	-0,040 (0,036)	-0,071 (0,174)	0,009 (0,030)
<i>t+2</i>	-0,096 (0,084)	-0,045 (0,042)	-0,161** (0,081)	0,007 (0,025)	-0,232 (0,209)	0,068 (0,066)
<i>t+3</i>	-0,202** (0,091)	0,005 (0,048)	-0,031 (0,085)	-0,025 (0,035)	-0,211 (0,190)	-0,038 (0,083)
<i>t, t+3</i>	-0,308*** (0,119)	-0,014 (0,052)	-0,071 (0,110)	-0,059 (0,044)	-0,512** (0,238)	0,038 (0,067)
N, kaltaistettu koeryhmä	3 392	3 392	6 480	6 481	842	842
N, kaltaistettu kontrolliryhmä	13 571	13 572	23 673	23 675	3 398	3 399
N, kaltaistamaton koeryhmä	429	429	792	792	96	97
N, kaltaistamaton kontrolliryhmä	22 162	22 165	33 578	33 584	4 533	4 534

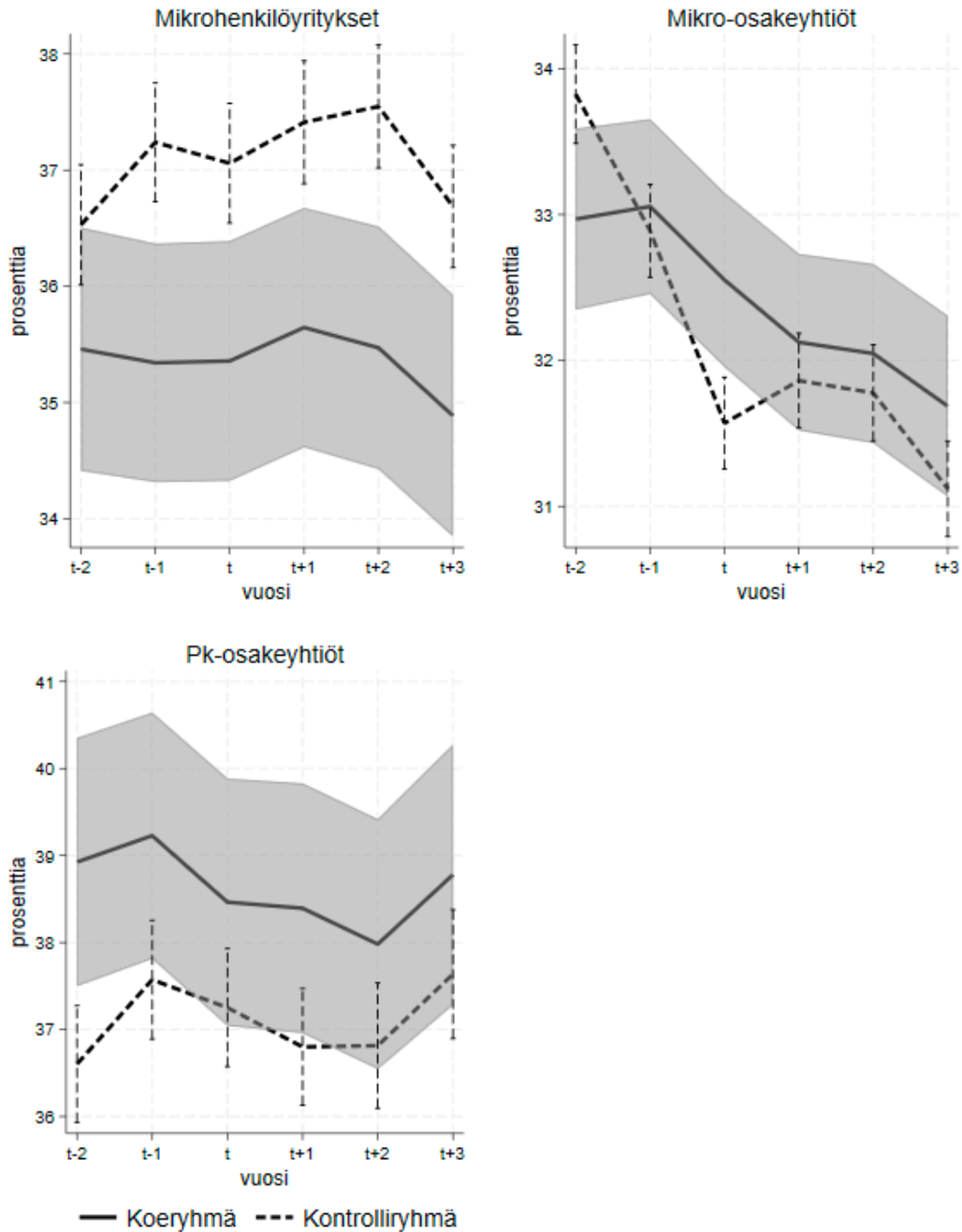
Viite: *t+1* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+1*, *t+2* vuodesta *t+1* vuoteen *t+2* ja *t+3* vuodesta *t+2* vuoteen *t+3*. *t, t+3* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+3*.
 *kuvaa tuloksen tilastollista merkitsevyyttä p-arvoilla: *<0,1; **<0,05 ja ***<0,01. Havaintomäärät kuvaavat otannan jakautumista kaltaistamisessa.
 Kaltaistamattomalle koe- ja kontrolliryhmälle ei ole löytynyt sopivaa vastinetta kaltaistamisessa, jolloin näiden ryhmien tulemia ei ole huomioitu estimoinneissa.

Kuvio 16. Pitkäaikaisen velan osuus taseesta yritysluokittain kaltaistetussa joukossa.

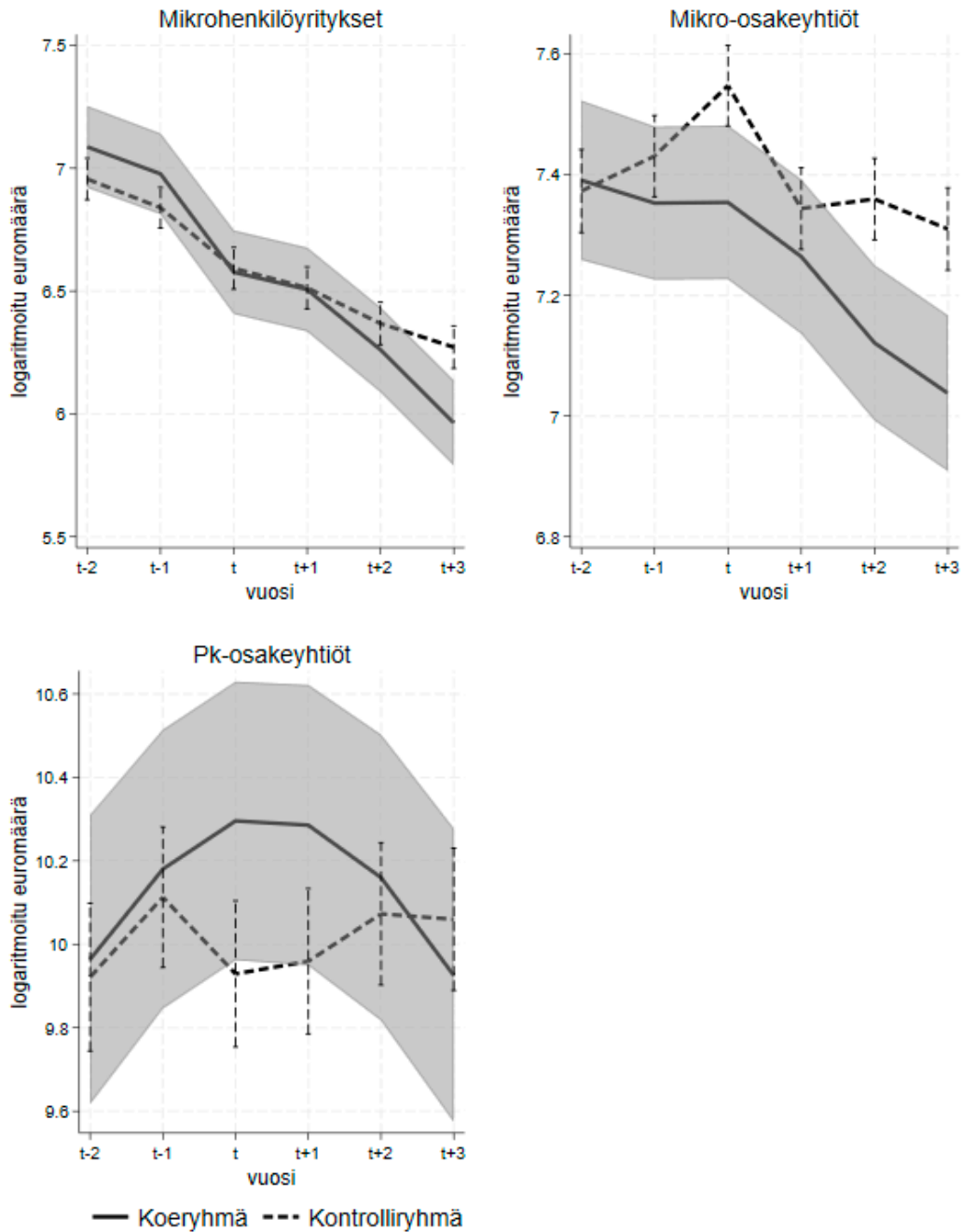
Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

Kuvio 17. Lyhytaikaisen velan osuus taseesta yritysluokittain kaltaistetussa joukossa.

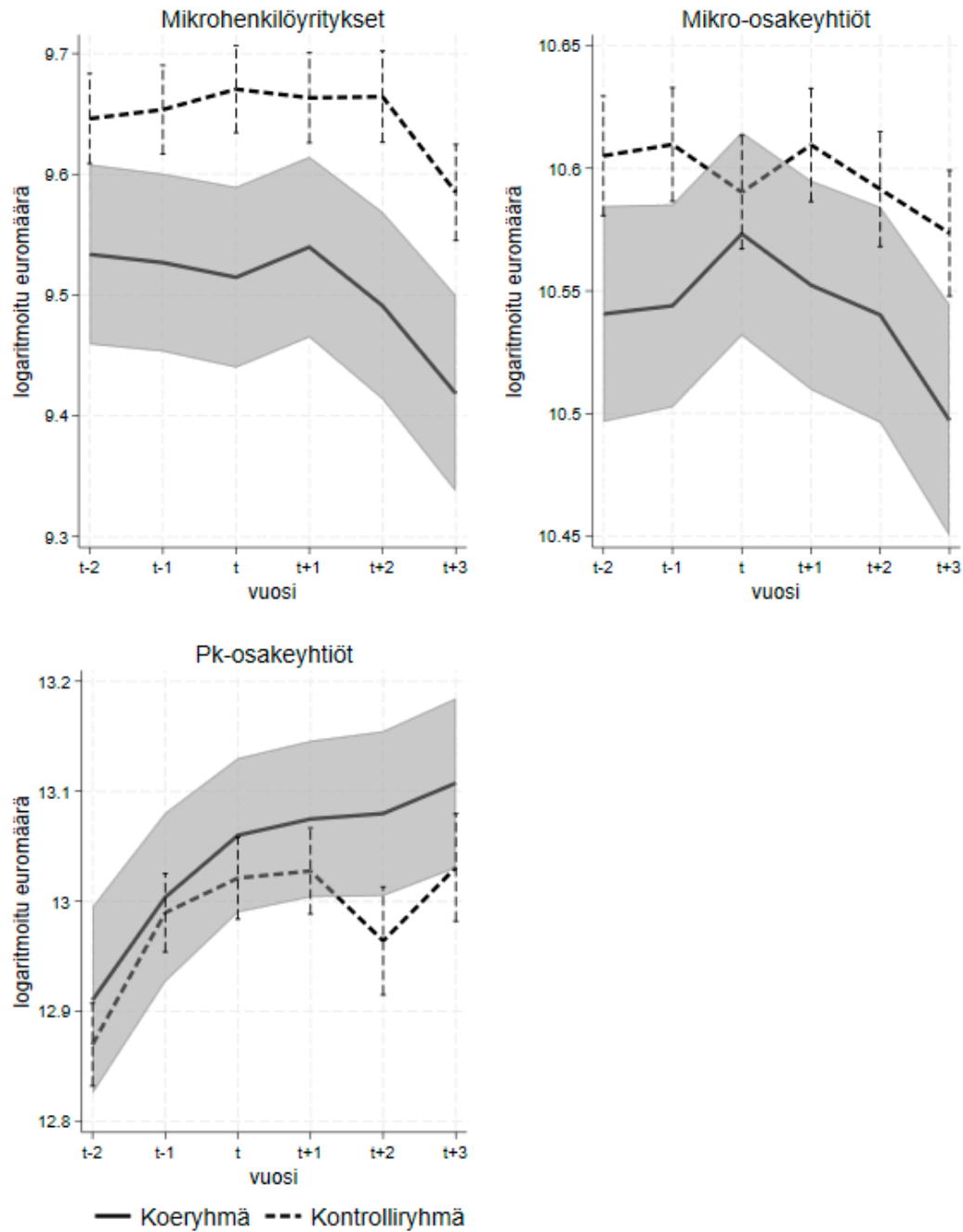
Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

Kuvio 18. Pitkäaikaisen velan määrän kehitys yritysluokittain kaltaistetussa joukossa.

Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

Kuvio 19. Lyhytaikaisen velan määrän kehitys yritysluokittain kaltaistetussa joukossa.

Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

4.3.2 Omistajanvaihdokset

Omistajanvaihdokset ovat erityisen merkittäviä alueiden elinvoiman ja elinkeino-toiminnan jatkuvuuden kannalta. Omistajanvaihdoksiin liittyvä yrityskauppa vaatii usein pankkirahoitusta. Siten rahoituksen hankkimisen vaikeudet voivat vaikeuttaa myös omistajanvaihdoksia ja näin vaarantaa yritystoiminnan jatkuvuuden. Tässä alaluvussa tarkastellaan pankkikonttoriverkon supistumisen yhteyttä yritysten omistajanvaihdoksiin.

Osakeyhtiöiden omistajat tunnistetaan vuosittain Tilastokeskuksen FLOWN-rekisteriaineiston avulla, jolloin muutoksia omistajissa voidaan tarkastella yli ajan.⁸ Vastemuuttuja saa arvon 1, mikäli yritykseen on tullut uusi omistaja tarkasteluvuoden aikana, ja arvon 0, mikäli uusia omistajia ei tarkasteluvuonna havaita. Arvioimme ainoastaan osakeyhtiöiden omistajanvaihdoksia, koska henkilöyhtiöissä niin sanotut omistajanvaihdokset tehdään tyypillisesti liiketoimintakauppoina.

Taulukossa 4 ja kuviossa 20 esitetään tulokset yrityksen koon sekä yritysmuodon mukaan. Mikro-osakeyhtiöiden joukossa pankkikonttoriverkon supistumisen ja omistajanvaihdosten arvioidut yhteydet ovat pääosin negatiivisia mutta eivät tilastollisesti merkitseviä. Siten pankkikonttorien lopettamisella ei havaita olevan yhteyttä omistajanvaihdoksiin mikroyrityksissä. Sen sijaan pk-yrityksissä tulos on merkitsevästi positiivinen kolmantena vuotena konttorin lopettamisen jälkeen. Kyseisestä tuloksesta ei kuitenkaan voida vetää kovin vahvoja johtopäätöksiä, koska lainansaantiin liittyvän aiemman tutkimuskirjallisuuden valossa on melko epätodennäköistä, että pankkikonttorin poistuminen ainakaan edistäisi omistajanvaihdoksia.

8 FLOWN-aineiston (Finnish Longitudinal OWNeR-Employer-Employee Data) osakastiedot sisältävät aikasarjan osakeyhtiöiden omistajista vuosille 2006–2022. Tiedot pohjautuvat Verohallinnon Tilastokeskukselle toimittamiin tietoihin. Aineisto sisältää kaikki osakkaat yrityksistä, joissa on korkeintaan 10 osakasta. Yrityksissä, joissa on yli 10 osakasta, aineisto sisältää tiedot niistä osakkaista, jotka omistavat vähintään 10 prosenttia osakekannasta. Lisäksi aineisto sisältää tiedon osakkaan omistusosuudesta.

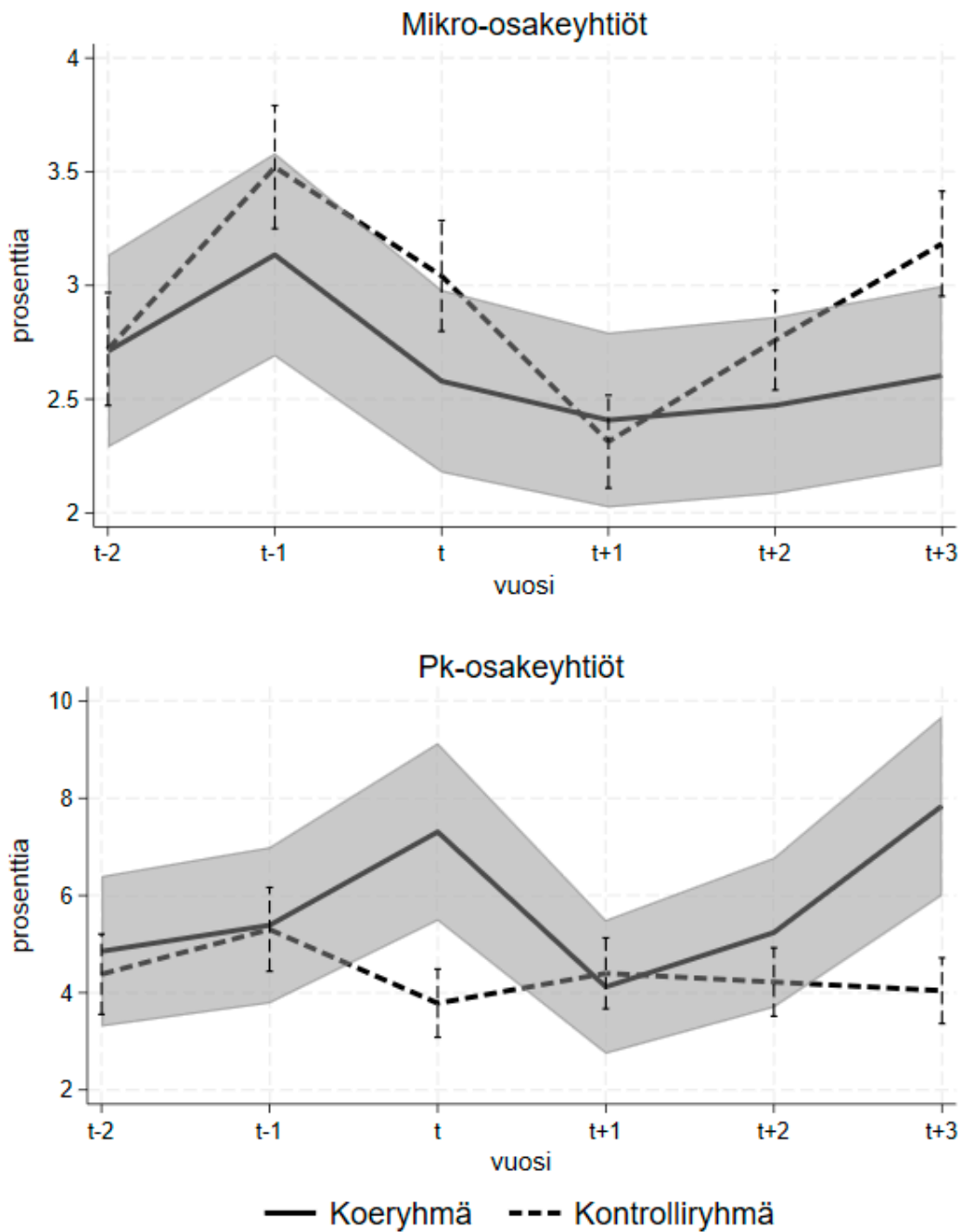
Taulukko 4. Pankkikonttorien määrän vähenemisen yhteys omistajanvaihdoksiin yritysluokittain vuosina 2000–2022.

	Mikro-osakeyhtiöt	Pk-osakeyhtiöt
<i>t+1</i>	0,001 (0,003)	-0,003 (0,010)
<i>t+2</i>	-0,003 (0,004)	0,010 (0,010)
<i>t+3</i>	-0,006 (0,006)	0,038*** (0,011)
<i>t, t+3</i>	-0,009 (0,009)	0,043** (0,020)
N, kaltaistettu koeryhmä	5 926	780
N, kaltaistettu kontrolliryhmä	20 084	2 962
N, kaltaistamaton koeryhmä	725	89
N, kaltaistamaton kontrolliryhmä	27 231	3 717

Viite: *t+1* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+1*, *t+2* vuodesta *t+1* vuoteen *t+2* ja *t+3* vuodesta *t+2* vuoteen *t+3*. *t, t+3* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+3*.

*kuvaa tuloksen tilastollista merkitsevyyttä p-arvoilla: *<0,1; **<0,05 ja ***<0,01. Havaintomäärät kuvaavat otannan jakautumista kaltaistamisessa. Kaltaistamattomalle koe- ja kontrolliryhmälle ei ole löytynyt sopivaa vastinetta kaltaistamisessa, jolloin näiden ryhmien tulemia ei ole huomioitu estimoinneissa.

Kuvio 20. Yritysten osuus, joissa havaitaan omistajanvaihdos. Kaltaistettu joukko yritysluokittain.

Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

4.3.3 Yritysten liiketoiminta

Ulkoisen rahoitus on merkittävässä asemassa yrityksen liiketoiminnan kannalta. Ulkoisen rahoituksen puutteessa yrityksillä voi olla esimerkiksi vaikeuksia toimittaa tuotteitaan tai yritykset voivat joutua jättämään investointeja tekemättä. Tässä alaluvussa tarkastellaan pankkien konttoriverkkomuutosten suhdetta yritysten taloudelliseen menestykseen alueellisesti. Yritysten tarkasteltuja tulemamuuuttuja ovat liikevaihto, työntekijämäärä ja kannattavuus. Työntekijämäärän muutosta tarkastellaan Birch-indeksillä (Birch 1987), joka on laskettu kertomalla suhteellinen muutos työntekijämäärässä absoluuttisella muutoksella. Kannattavuutta mitataan käyttökateprosentilla, joka on laskettu jakamalla yrityksen käyttökate liikevaihdolla.

Taulukossa 5 ja kuvioissa 21 ja 22 esitetään tulokset yrityksen koon sekä yritysmuodon mukaan työntekijämäärälle ja liikevaihdolle. Pankkikonttorin lopettamisen ja alueen yritysten työntekijämäärän ja liikevaihdon kehityksen välillä ei pääosin havaita yhteyttä. Osakeyhtiöissä havaitaan työntekijämäärän osalta merkitsevästi negatiivinen tulos tarkasteluvuonna $t+1$. Tämä voi kuitenkin ainakin osittain selittyä yleisillä aluetalouden trendeillä, jotka ovat johtaneet myös pankkikonttorin lopettamiseen. Mikäli syy työntekijämäärän vähenemiseen olisi pankkikonttorien lopettamisella esimerkiksi investointien rahoitusvaikeuksista johtuen, voitaisiin olettaa, että tämä näkyisi myös myöhemminä vuosina. Tulokset eivät kuitenkaan viittaa tällaiseen kehitykseen. Myöskään liikevaihdon osalta ei havaita merkitseviä eroja koe- ja kontrollirytysten välillä. Toisin sanoen kunnissa, joissa pankkikonttorien lukumäärä on pienentynyt, yritysten työntekijämäärä ja liikevaihto on kehittynyt samankaltaisesti kuin vastaavissa yrityksissä, joiden kunnassa pankkikonttorien lukumäärä ei tarkastelujakson aikana ole pienentynyt.

Taulukossa 6 ja kuviossa 23 esitetään pankkikonttorien lukumäärän vähenemisen ja käyttökateprosentin arvioitu yhteys. Tuloksista ei havaita vahvaa näyttöä siitä, että koeryhmän yritysten liiketoiminnan kannattavuus olisi kehittynyt heikommin kuin kontrolliryhmän yritysten. Pk-osakeyhtiöissä havaitaan yksi lievästi tilastollisesti merkitsevä negatiivinen tulos tarkasteluvuonna $t+3$, mutta mikroyhtiöiden osalta tilastollisesti merkitseviä tuloksia ei havaita.

Taulukko 5. Pankkikonttorin poistumisen yhteys muutoksiin yritysten työntekijämäärässä ja liikevaihdossa yritysluokittain vuosina 2000–2022.

	Mikrohenkilöyritykset		Mikro-osaakeyhtiöt		Pk-osaakeyhtiöt	
	Työntekijät	Liikevaihto	Työntekijät	Liikevaihto	Työntekijät	Liikevaihto
<i>t+1</i>	0,019	0,015	-0,078*	-0,022	-0,223*	0,015
	(0,026)	(0,010)	(0,045)	(0,019)	(0,134)	(0,022)
<i>t+2</i>	-0,006	0,008	0,001	0,003	0,070	0,016
	(0,024)	(0,011)	(0,035)	(0,015)	(0,140)	(0,022)
<i>t+3</i>	0,023	-0,001	-0,108	-0,014	-0,017	0,018
	(0,025)	(0,010)	(0,082)	(0,020)	(0,137)	(0,027)
N, kaltaistettu koeryhmä	3 354	3 408	6 228	6 477	842	840
N, kaltaistettu kontrolliryhmä	13 608	13 719	23 151	23 657	3 399	3 401
N, kaltaistamaton koeryhmä	427	428	770	781	97	96
N, kaltaistamaton kontrolliryhmä	22 095	22 414	32 543	33 385	4 535	4 545

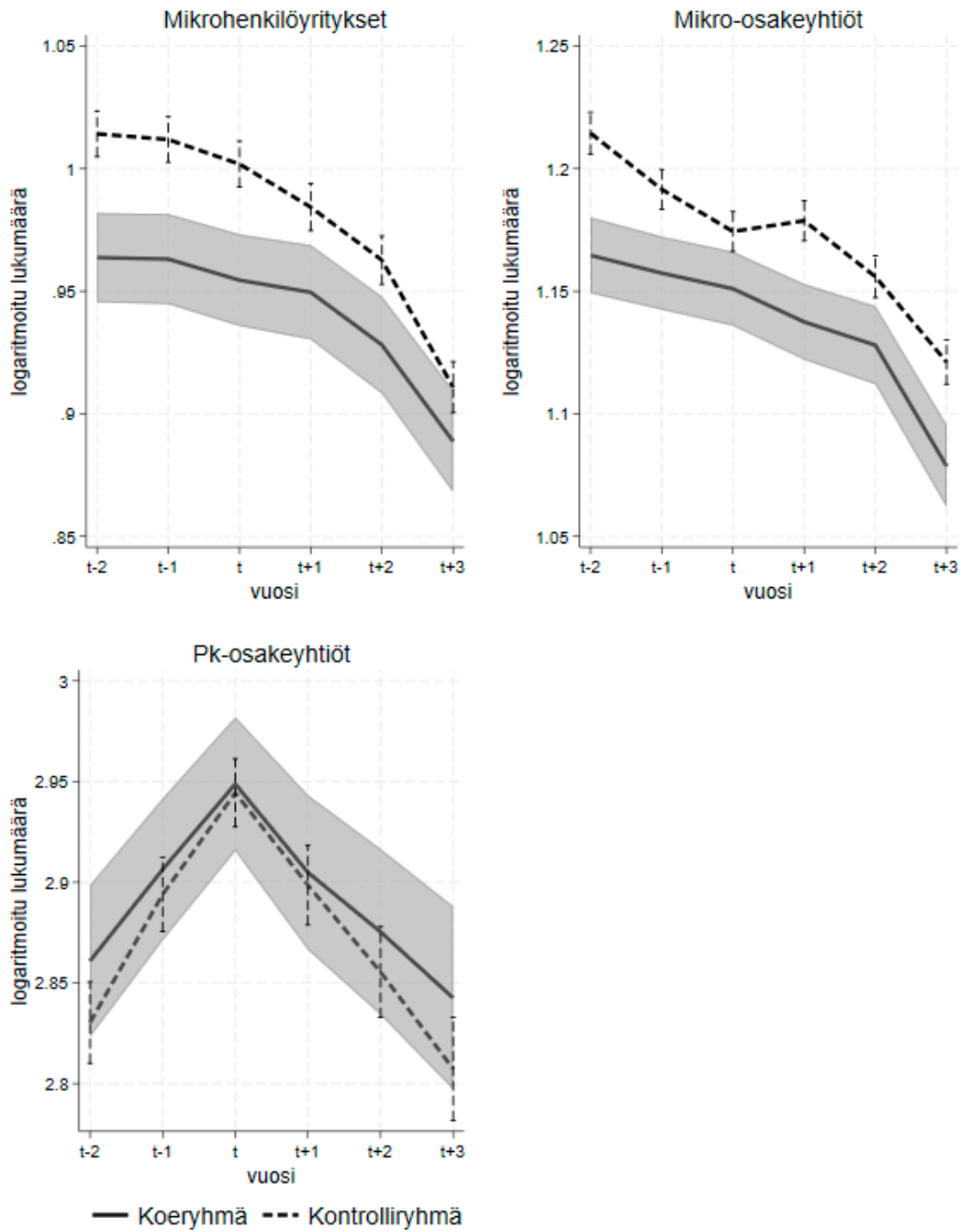
Viite: *t+1* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+1*, *t+2* vuodesta *t+1* vuoteen *t+2* ja *t+3* vuodesta *t+2* vuoteen *t+3*. *t*, *t+3* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+3*.
 *kuvaa tuloksen tilastollista merkitsevyyttä p-arvoilla: *<0,1; **<0,05 ja ***<0,01. Havaintomäärät kuvaavat otannan jakautumista kaltaistamisessa.
 Kaltaistamattomalle koe- ja kontrolliryhmälle ei ole löytynyt sopivaa vastinetta kaltaistamisessa, jolloin näiden ryhmien tulemia ei ole huomioitu estimoinneissa.

Taulukko 6. Pankkikonttorin poistumisen yhteys muutoksiin yritysten käyttökateprosentissa yritysluokittain vuosina 2000–2022.

	Mikro- henkilöyritykset	Mikro- osakeyhtiöt	Pk-osakeyhtiöt
<i>t+1</i>	0,004 (0,005)	0,005 (0,008)	0,001 (0,007)
<i>t+2</i>	0,001 (0,007)	0,000 (0,007)	0,015 (0,010)
<i>t+3</i>	-0,007 (0,006)	-0,002 (0,006)	-0,024* (0,014)
N, kaltaistettu koeryhmä	3 349	6 187	828
N, kaltaistettu kontrolliryhmä	13 453	22 335	3 344
N, kaltaistamaton koeryhmä	424	773	94
N, kaltaistamaton kontrolliryhmä	21 845	31 247	4 408

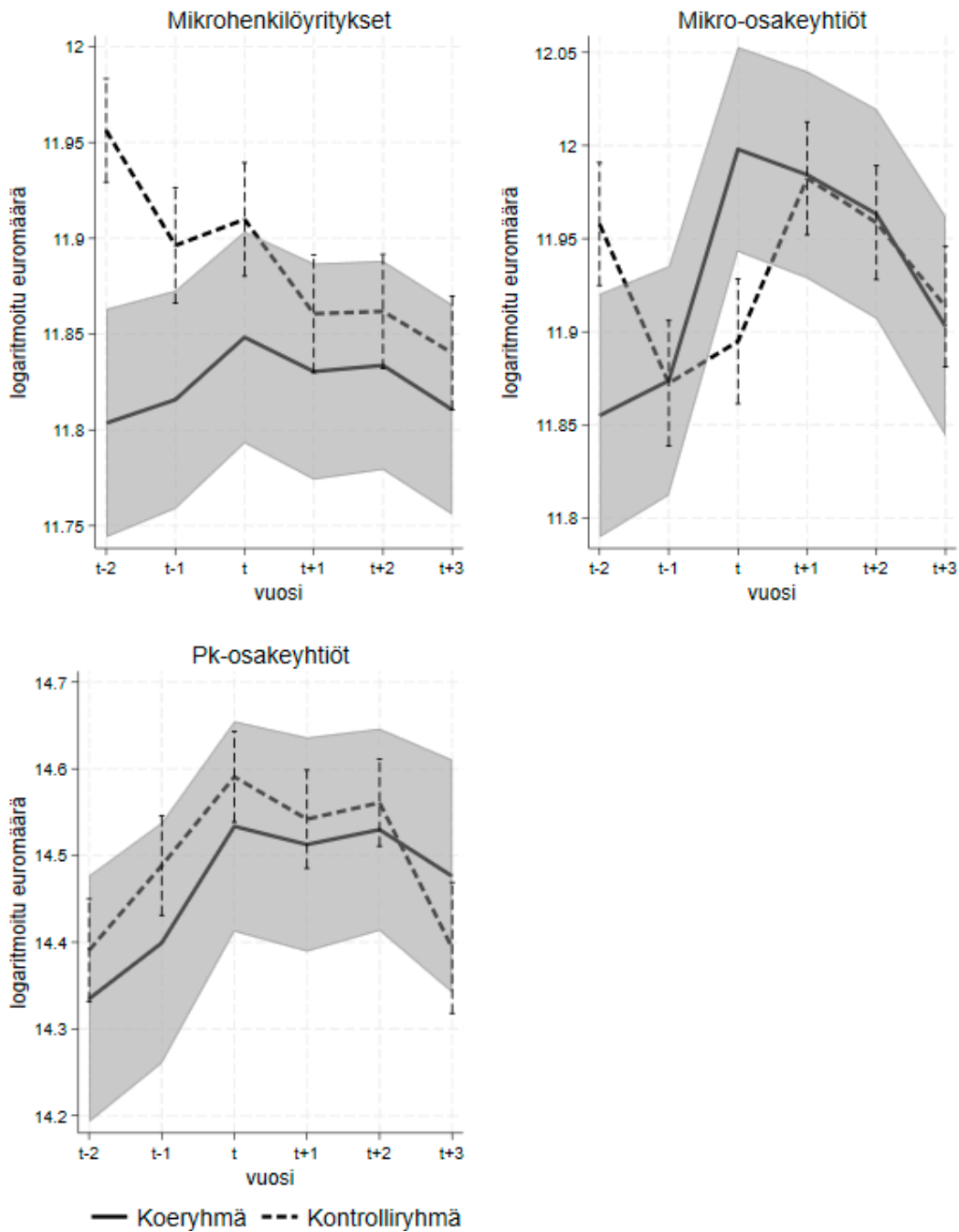
Viite: *t+1* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+1*, *t+2* vuodesta *t+1* vuoteen *t+2* ja *t+3* vuodesta *t+2* vuoteen *t+3*. *t, t+3* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+3*. *kuvaa tuloksen tilastollista merkitsevyyttä p-arvoilla: *<0,1; **<0,05 ja ***<0,01. Havaintomäärät kuvaavat otannan jakautumista kaltaistamisessa. Kaltaistamattomalle koe- ja kontrolliryhmälle ei ole löytynyt sopivaa vastinetta kaltaistamisessa, jolloin näiden ryhmien tulemia ei ole huomioitu estimoinneissa.

Kuvio 21. Työntekijämäärän kehitys yritysluokittain kaltaistetussa joukossa.

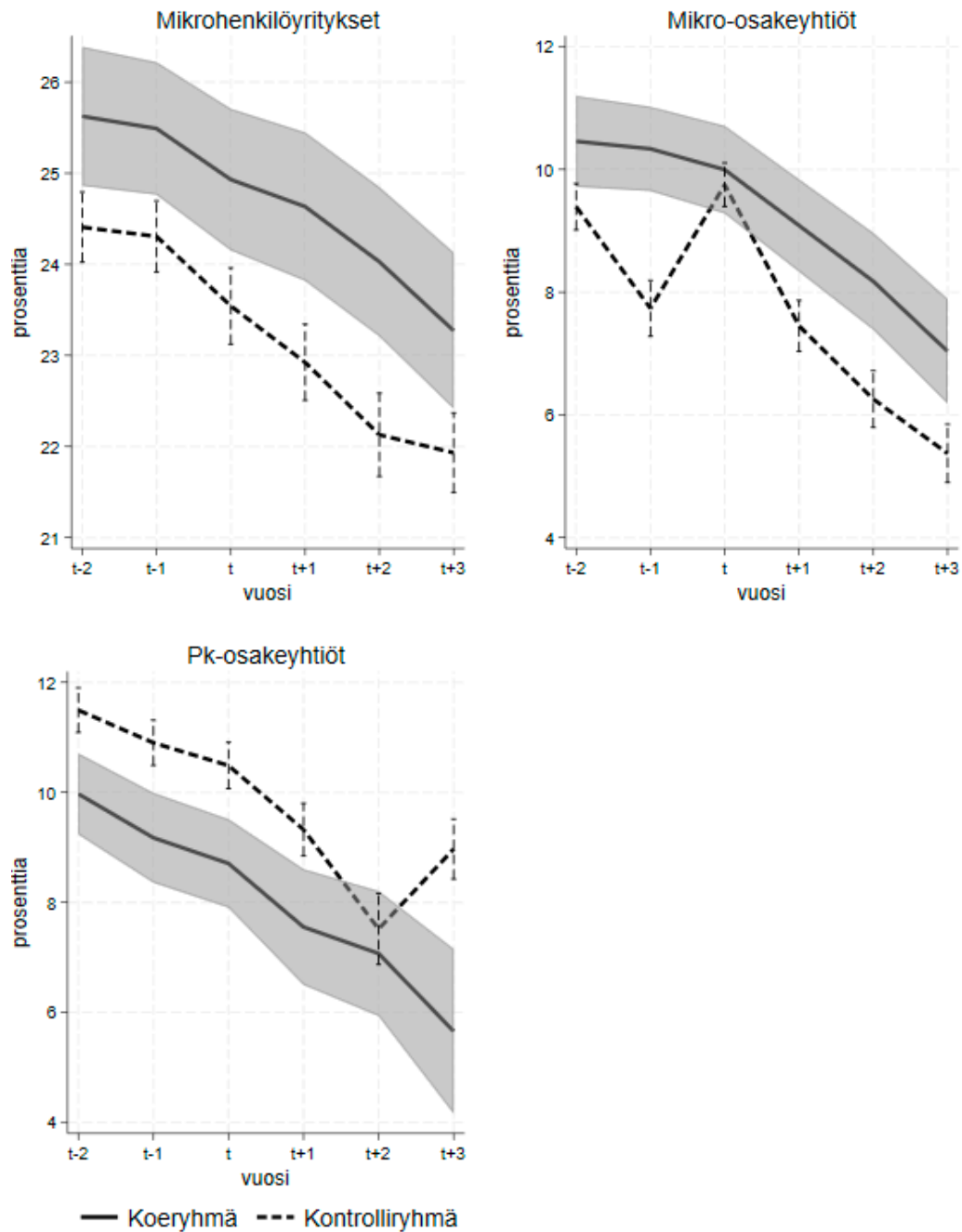
Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

Kuvio 22. Liikevaihdon kehitys yritysluokittain kaltaistetussa joukossa.

Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

Kuvio 23. Käyttökateprosentin kehitys yritysluokittain kaltaistetussa joukossa.

Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

4.3.4 Yritysten saamat julkiset rahoitusinstrumentit

Julkisilla rahoitusinstrumenteilla pyritään paikkaamaan markkinapuutteita yritysrahoituksessa. Rahoitusinstrumentteihin luetaan mukaan suorat tuet, lainat ja takaukset. Julkiset rahoitusinstrumentit kohdistuvat usein yritysten kehittämiseen, kasvuun ja investointeihin. Näiden rahoitusmuotojen hyväksymisehtona voi olla yksityisen rahoituksen saanti (esimerkiksi pankkilaina) täydentävänä rahoituksena. Siten yksityisen rahoituksen saannin heikentyminen voi vaikeuttaa myös julkisten rahoitusinstrumenttien saantia. Tilastokeskuksen yritystukitietokanta mahdollistaa yritysten saamien julkisten rahoitusten tarkastelun useiden vuosien ajan palveluverkkomuutoksen jälkeen.⁹

Osuudet yrityksistä, jotka ovat saaneet julkisia rahoitusinstrumentteja, eroavat eri yritysluokkien välillä. Aineistossamme mikrohenkilöyrityksistä 4,5 prosenttia, mikro-osakeyhtiöistä 7,3 prosenttia ja pk-osakeyhtiöistä 22,6 prosenttia oli saanut yritystukia.

Taulukossa 7 ja kuviossa 24 esitetään estimointitulokset yrityksen koon sekä yritysmuodon mukaan julkisille rahoitusinstrumenteille. Tarkasteltava vastemuuttaja saa arvon 1, mikäli yritys saa julkista rahoitusta kyseisenä vuonna, ja arvon 0, mikäli yritys ei saa julkista rahoitusta kyseisenä vuonna. Mikrohenkilöyrityksissä tulokset ovat negatiivisia jokaisena tarkasteluvuonna, mutta ne ovat tilastollisesti merkitsemättömiä. Sen sijaan mikro-osakeyhtiöissä, jotka saavat julkisia rahoitusinstrumentteja selvästi enemmän kuin henkilöyritykset, tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä ja negatiivisia jokaisena vuonna. Tämä viittaisi siihen, että mikro-osakeyhtiöillä voi olla vaikeampaa saada julkisia rahoitusinstrumentteja sen jälkeen, kun paikallinen pankkikonttori poistuu. Toisaalta mikro-osakeyhtiöissä pankkikonttorin poistumisen ja lainansaannin välinen tilastollinen yhteys ei ole kovin selvä (taulukot 2 ja 3), mikä lisää epävarmuutta taulukon 7 tulosten syiden arvioinnissa. Sen sijaan pk-yritysten osalta tulokset osoittavat, että pankkikonttorien poistumisen ja julkisten rahoitusinstrumenttien saannin välinen yhteys ei olisi niillä ainakaan negatiivinen.

⁹ Yritystukitietokanta sisältää yrityskohtaista tietoa maksetuista ja myönnettyistä julkisista tutkimusrahoituksista ja elinkeinotuista. Tietokanta sisältää Business Finlandin (ent. Tekes), Finnveran, työ- ja elinkeinoministeriön (2007 asti työministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön), sekä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan rahoitukset ja tuet yrityksille. Aineisto on saatavilla kattavasti vuosille 2005–2022.

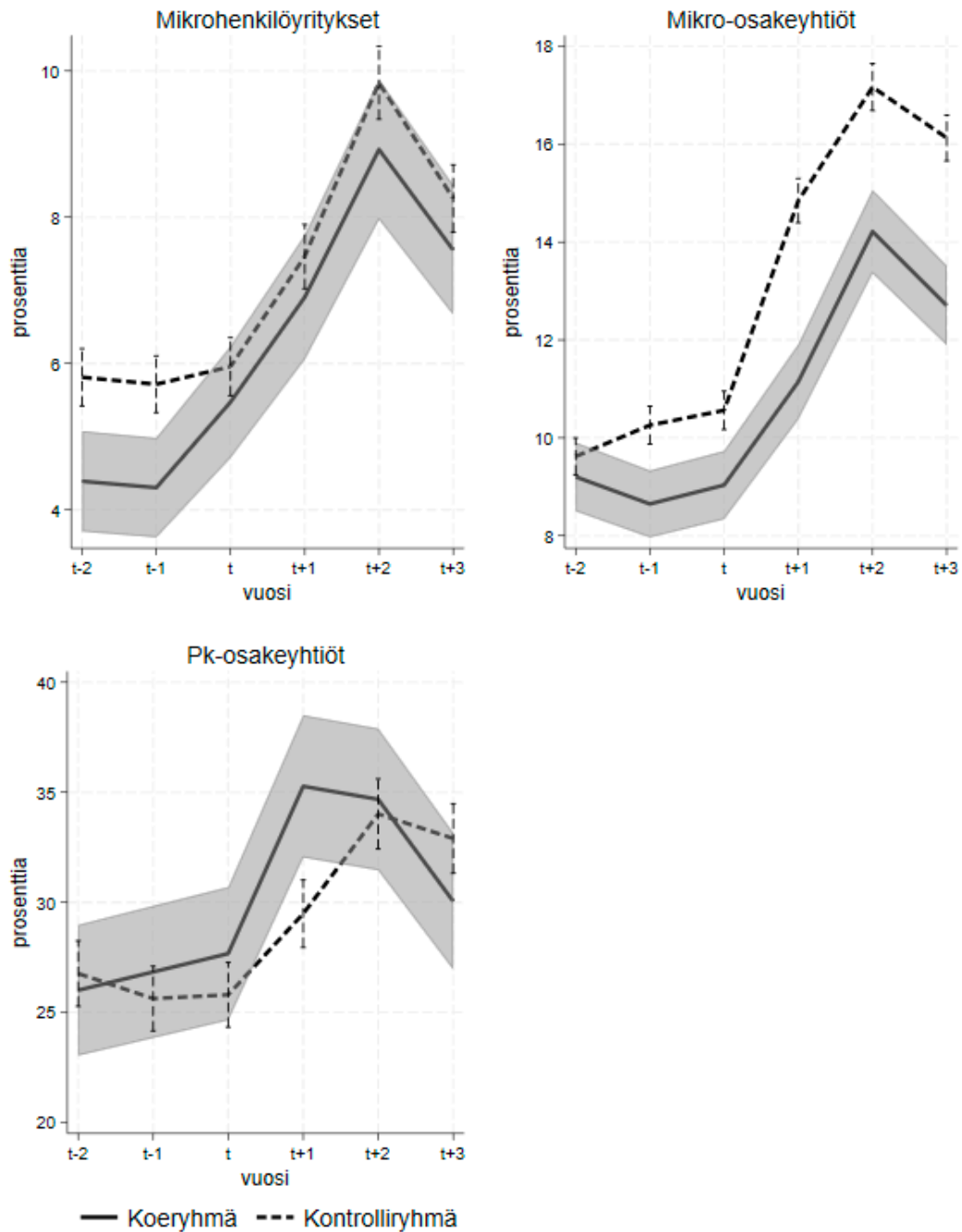
Mikäli emme havaitse pankkikonttoriverkon supistumisella olevan yhteyttä lainansaantiin, emme luonnollisesti myöskään odota havaitsevamme yhteyttä lainansaannille ehdollisten julkisten yritystukien saantiin.

Taulukko 7. Pankkikonttorin poistumisen yhteys yritysten saamiin julkisiin rahoitusinstrumentteihin yritysluokittain vuosina 2000–2022.

	Mikro- henkilöyritykset	Mikro- osakeyhtiöt	Pk-osakeyhtiöt
<i>t+1</i>	-0,006 (0,007)	-0,037*** (0,014)	0,058** (0,024)
<i>t+2</i>	-0,009 (0,009)	-0,030*** (0,010)	0,007 (0,026)
<i>t+3</i>	-0,007 (0,008)	-0,034*** (0,012)	-0,029 (0,025)
<i>t, t+3</i>	-0,022 (0,018)	-0,101*** (0,026)	0,036 (0,055)
N, kaltaistettu koeryhmä	3 417	6 486	842
N, kaltaistettu kontrolliryhmä	13 739	23 662	3 409
N, kaltaistamaton koeryhmä	429	791	97
N, kaltaistamaton kontrolliryhmä	22 440	33 679	4 557

Viite: *t+1* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+1*, *t+2* vuodesta *t+1* vuoteen *t+2* ja *t+3* vuodesta *t+2* vuoteen *t+3*. *t, t+3* kuvaa muutosta vuodesta *t* vuoteen *t+3*. * kuvaa tuloksen tilastollista merkitsevyyttä p-arvoilla: * $<0,1$; ** $<0,05$ ja *** $<0,01$. Havaintomäärät kuvaavat otannan jakautumista kaltaistamisessa. Kaltaistamattomalle koe- ja kontrolliryhmälle ei ole löytynyt sopivaa vastinetta kaltaistamisessa, jolloin näiden ryhmien tulemia ei ole huomioitu estimoinneissa.

Kuvio 24. Yritysten osuus, jotka ovat saaneet julkista rahoitusta. Kaltaistettu joukko yritysluokittain.

Viite: Harmaa alue kuvaa koeryhmän luottamusväliä ja palkki kuvaa kontrolliryhmän luottamusväliä 95 prosentin luottamustasolla.

4.4 Herkkyystarkastelut

Testataksemme tulosten herkkyyttä analyysissämme tehdyille aineistojen, otosten ja menetelmien valinnoille teimme useita tarkasteluja, joissa muutettiin kaltaistamisen rajoituksia tai estimoinneissa käytettävää otantaa. Herkkyystarkastelut on kuvattu tässä aiheittain ja niiden tulokset ovat saatavissa kirjoittajilta.

Naapurikuntien poisto

Käyttäessämme hallinnollisia kuntarajoja määriteltäessä poistuuko jonkun yrityksen kunnasta pankkikonttori emme voi kontrolloida tarkkaa yrityksen ja poistuvan pankkikonttorin välistä etäisyyttä. Toisaalta yritysten on myös mahdollista asioida naapurikunnan pankkikonttorissa. On siten mahdollista, että arviointiasetelmaamme päättyy tilanteita, joissa koeryhmässä olevan kunnan yritys sijaitsee tosiasiaa kauempana sulkeutuvasta pankkikonttorista kuin naapurikunnassa oleva kontrolliryhmän yritys. Toisin sanoen koeryhmien kuntien naapurikuntien yrityksetkin voivat olla koeryhmän kuntien pankkikonttorin sulkeutumisen vaikutuspiirissä. Tämä voi johtaa arvioidun pankkikonttorin sulkeutumisen ja yrityksen lainakannan välisen yhteyden aliarviointiin, jos pankkikonttorien sulkemisella on negatiivinen vaikutus niiden lähetyillä olevien yritysten lainansaantiin.

Tarkastelimme tulostemme herkkyyttä tälle mahdolliselle kuntarajojen yli ulottuvalle pankkikonttorien vähenemisen vaikutukselle poistamalla kontrolliryhmän kuntien joukosta koeryhmän kuntien naapurikunnat. Poimimme tämän jälkeen jäljelle jääneestä kuntien joukosta kaltaistamalla kontrolliryhmän kunnat kuten yllä. Ongelmaksi tässä tulee kuitenkin kontrollikuntien lukumäärän merkittävä väheneminen, mikä heikentää selvästi kaltaistamisen onnistumista. Toisin sanoen kaltaistetut koe- ja kontrolliryhmän yritykset eivät ole yhtä samankaltaisia kuin pääestimoinneissa, mikä heikentää tulosten luotettavuutta. Tästä huolimatta naapurikunnat poistettaessa tuloksemme säilyvät samankaltaisina kuin pääestimoinneissa. Siten edellä kuvattu problematiikka liittyen yritysten ja pankkikonttorien etäisyyksiin ei vaikuttaisi olevan ongelma tulosten tulkinnan kannalta.

Kaltaistaminen maakunnan sisällä

Alueellisten erityistekijöiden huomioimiseksi kokeilimme tehdä kaltaistamisen maakuntien sisällä siten, että kaltaistettujen koe- ja kontrolliryhmien yritysten tuli sijaita saman maakunnan alueella. Tällöin kaltaistaminen ei kuitenkaan onnistunut riittävän laadukkaasti, koska saman maakunnan sisältä ei löytynyt sopivaa kontrolliryhmää riittävän samankaltaisista kunnista. Toisin sanoen kontrolliryhmän yritykset

eivät olleet samankaltaisista kunnista, joissa koeryhmän yritykset sijaitsevat. Tällöin asetelma ei mahdollista luotettavan analyysin tekemistä, koska vertaisimme yritysten kehitystä erityyppisillä alueilla.

Maatalouden poistaminen otannasta

Joillain maaseutualueilla maatalous edustaa merkittävää osaa alueen yrityssektorista. Se kuitenkin voi erota muusta yrityssektorista muun muassa tukijärjestelmän sekä tuotannontekijöiden osalta jopa merkittävästi. Tästä syystä testasimme tulosten herkkyyttä maataloudelle ja kokeilimme jättää maatalouden (TOL2008 toimialaluokitus 01 *Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut*) pois analyysistä. Tällä ei kuitenkaan juuri ollut vaikutusta tuloksiimme. Tulosten analysoinnin näkökulmasta olisi ollut mielenkiintoista tehdä lisäestimoinnit sisällyttäen aineistoon pelkästään maatalous, mutta tämän toimialan liian pieni havaintomäärä yritysrekisterissä ei mahdollistanut tämänkaltaista analyysia.

Kunnan viimeisen pankkikonttorin poistuminen

Herkkyystarkasteluissa testattiin myös tilannetta, jossa kunnasta poistuu viimeinen pankkikonttori. Tällä voidaan odottaa olevan suurempi merkitys yrityksille verrattuna tilanteeseen, jossa kuntaan jää yhden pankkikonttorin poistumisen jälkeen edelleen muita pankkikonttoreita. Ongelmaksi tässä asetelmassa tuli kuitenkin koeryhmän yritysten liian vähäinen havaintomäärä. Vuositasolla koeryhmän havaintomäärät jäivät joinakin vuosina vain muutamaan havaintoon ja esimerkiksi mikrohenkilöyrityksissä vuositason havaintomäärät jäivät parhaimmillaankin vain muutamaan kymmeneen. Näin pienellä havaintomäärällä sattuman osuus tuloksissa on liian suuri eikä tuloksista siten voida tehdä luotettavia johtopäätöksiä.

5 Johtopäätökset

Pankkikonttoriverkon kehitys 2000-luvulla

Tutkimuksessa tarkastelimme pankkien pankkikonttoriverkon kehitystä Suomessa vuosina 2000–2022. Aineistona oli Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimipaikka-aineisto, josta pankkikonttorit tunnistettiin yritysten toimipaikan toimialan perusteella. Pankkikonttorien lukumäärä on vähentynyt merkittävästi 2000-luvulla, mutta erityisesti vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. Vuonna 2000 konttoreita on ollut yhteensä vajaat 1 600, kun vuoteen 2022 tultaessa konttoreiden lukumäärä on laskenut puoleen tästä, eli noin 800 konttoriin. Lisäksi vuonna 2022 noin 10 prosentissa Manner-Suomen kunnista ei ollut yhtään pankkikonttoria, ja liki puolessa kunnista oli vain yksi pankkikonttori.

Alueellisten tarkastelujen perusteella pankkikonttorit ovat koko 2000-luvun ajan keskittyneet pitkälti kaupunkeihin ja Helsinki-Uudenmaan alueelle. Pohjois- ja Itä-Suomen kunnissa konttoreita on ollut keskimäärin vähiten. Konttoreiden lukumäärä on tarkasteluajanjaksolla kuitenkin laskenut kaikilla alueilla. Määrällisesti konttoreiden lukumäärä on laskenut eniten kaupungeissa ja ydinmaaseudulla, mutta suhteellisesti tarkastellen eniten kaupunkien läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla.

Pankkikonttorien määrä eri alueilla on vähentynyt ajassa. Tämä johtunee ainakin osittain digitalisaation myötä vähentyneestä pankkikonttorien palvelujen kysynnästä. Toisaalta kysyntä pankkikonttorien palveluille on voinut vähentyä myös, koska väestö eri alueilla on vähentynyt muuttoliikkeen ja luonnollisen väestönmuutoksen seurauksena. Näyttää siltä, että Helsinki-Uudellamaalla konttorien vähenemisen taustalla on ollut pääasiassa yhteiskunnan digitalisoituminen, kun taas maaseutualueilla konttorien vähenemisen taustalla on vaikuttanut myös väestön väheneminen.

Pankkikonttorien määrä on vähentynyt myös pankkiyritysten määrän vähentyessä. Pankkiyritysten lukumäärä on puolittunut Suomessa 2000-luvulla. Pankkimarkkina onkin Suomessa hyvin keskittynyt: Kolmen suurimman pankkikonsernin osuus muille kuin rahalaitoksille myönnettyistä lainoista oli vuonna 2023 lähes 70 prosenttia (Kettunen 2024).

Pankkien konttoriverkon yhteys yritysten toimintaedellytyksiin

Mahdollisten rahoittajien voi olla vaikea arvioida pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytyksiä pelkästään yritysten kassavirran ja taloustietojen perusteella. Pienet ja keskisuuret yritykset voivat olla vasta aloittamassa toimintaansa tai niistä ei muutoin ole saatavilla paljoo julkisia taloustietoja. Yritykset myös tietävät omista toimintaedellytyksistään enemmän kuin mahdolliset rahoittajat. Tämän epäsymmetrisen informaation vuoksi pienillä ja keskisuurilla yrityksillä voi olla vaikeuksia hankkia ulkopuolista rahoitusta rahoitusmarkkinoilta.

Pankit ja erityisesti paikalliset pankkikonttorit ovat tyypillisesti olleet avainasemassa luodessaan asiakassuhteita pieniin ja keskisuuriin yrityksiin ja tarjoamalla näiden asiakassuhteiden sekä paikallisen elinkeinoelämän tuntemuksen turvin näille yrityksille lainoja. Pienet ja keskisuuret yritykset ovatkin tyypillisesti saaneet merkittävän osan rahoituksestaan yrityslainoina pankeilta.

Vaikka pankit kehittävät digitaalisia palveluitaan ja luottoriskin arviointiaan, on mahdollista, että informaatioteknologiat eivät pysty välittämään pankeille sitä paikallisen elinkeinoelämän tuntemusta ja asiakassuhteissa syntyynyttä tietoa, jota erityisesti mikroyritysten lainoituksessa tarvitaan. Tällöin pankkikonttoriverkon supistuminen alueella voi vaikeuttaa tämän alueen yritysten lainansaantia.

Arvioimme tässä tutkimuksessa pankkikonttoriverkon supistumisen yhteyttä pienten ja keskisuurten yritysten lainakantaan, liiketoimintaan, omistajanvaihdoksiin sekä julkisten rahoitusinstrumenttien käyttöön. Tarkastelimme yrityksiä sellaisissa kunnissa, joissa pankkikonttorien määrä on vähentynyt, ja vertasimme näitä yrityksiä samankaltaisiin yrityksiin sellaisissa samankaltaisissa kunnissa, joissa pankkikonttorien määrä ei tarkastelujakson aikana vähentynyt.

Tilastollisten tarkastelujen perusteella pankkikonttorin poistumisella maaseutumaisesta kunnasta on negatiivinen yhteys mikrohenkilöyritysten pitkäaikaisen velkamäärän kehitykseen. Yhteys havaittiin sekä suhteellisen että absoluuttisen velkamäärän osalta pankkikonttorin poistumisen jälkeen kolmantena vuonna ja tarkasteltaessa kokonaisuutena poistumisvuodesta t vuoteen $t+3$. Mikrohenkilöyrityksissä myös vuosien $t+1$ ja $t+2$ tulokset olivat negatiivisia, mutta tilastollisesti merkitsemättömiä. Yksi syy yhteyden havaitsemiseen vasta vuonna $t+3$ voi liittyä pitkäaikaisten velkojen yli vuoden mittaiseen maturiteettiin, jolloin mahdollinen pankkirahoituksen saamisen vaikeutuminen alkaa näkyä voimakkaammin vasta velkojen erääntyessä. Mikro-osakeyhtiöiden osalta tulosten tulkintaan liittyy enemmän epävarmuutta. Pankkikonttorin poistumisella ei havaita olevan yhteyttä lyhytaikaisen velan (maturiteetti alle vuosi) määrään. Toisaalta

lyhytaikaista velkaa on saatavilla tyypillisesti pitkäaikaista paremmin myös muualta (esim. osamaksusopimukset, lyhytaikaiset vakuudettomat luotot) kuin perinteisistä pankeista.

Omistajanvaihdoksia tarkasteltiin ainoastaan osakeyhtiöissä, koska henkilöyrittäjissä yrityskaupat tehdään tyypillisesti liiketoimintakauppoina eikä niissä siten havaita omistajanvaihdoksia. Omistajanvaihdosten osalta ei havaita selvää yhteyttä pankkikonttorien poistumiseen. Yritysten liiketoiminnan osalta tarkasteltiin muutosta työntekijämäärässä, liikevaihdossa ja käyttökateprosentissa. Myöskään niissä ei havaittu selvää yhteyttä pankkikonttorin poistumiseen. Sen sijaan julkisia rahoitusinstrumentteja (esim. t&k-tuet) saaneiden yritysten osuus kehittyi koeryhmän mikro-osakeyhtiöissä pankkikonttorin lopettamisen jälkeen selvästi heikommin kuin vertailuryhmässä. Tämä voi osittain heijastella rahoituksen saamisen vaikeutumista, koska osassa julkisista rahoitusinstrumenteista voi olla edellytys yksityisen rahoituksen saantiin.

Tilastollisten tarkastelujen tulkinnan osalta on kuitenkin hyvä huomioida, että tulokset eivät kuvaa varsinaisia syy-seuraussuhteita vaan ainoastaan tilastollisia riippuvuuksia. Esimerkiksi yleiset aluetaloudelliset trendit voivat aiheuttaa muutoksia sekä pankkikonttoriverkossa että yritystoiminnan aktiivisuudessa ja toimintaedellytyksissä. Toisaalta on myös mahdollista, että pankki ennustaa yrityslainojen kysynnän heikentyvän alueella ja tästä syystä päättää lopettaa konttorin.

Osasy arvioituun heikkoon yhteyteen pankkien konttoriverkon supistumisen ja yritysten tulemien välillä voivat olla rajoitteet käytetyissä aineistoissa. Käytössämme ei ole ollut esimerkiksi luottokohtaista aineistoa, jolla olisimme voineet tarkastella myönnettyjen luottojen määriä ja myös mahdollisesti kytkeä pankkikonttorit niiden asiakkaisiin. Tarkastellessamme pankkikonttorien sulkeutumisia alueittain arvioimme pankkikonttorin sulkeutumista kaikkien alueen yritysten tulemissa. Vaikutukset voivat kuitenkin olla suuremmat kyseisen pankkikonttorin asiakkaiden tulemissa. Toisaalta tämän selvityksen kiinnostuksenkohteena on nimenomaan koko alueen yritystoiminta eikä niinkään yksittäisen pankin asiakaskunta.

Koska käytössämme ei ole ollut lainakohtaisia tietoja, emme ole myöskään voineet tarkastella lainakantaa lainanantajan mukaan. On mahdollista, että yrityksiä lainoitavat yhä enemmän muut luottolaitokset kuin perinteiset pankit (ks. esim. Gopal ja Schnabl 2022). Mikäli pankkikonttorin lopettamisen myötä lainansaanti vaikeutuu, tilastollista yhteyttä ei havaita, jos pankkilaina korvautuu muista rahoituslähteistä saatavalla lainalla. Vaikka yritykset edelleen saisivat lainaa muista lähteistä, yritystoiminnan edellytykset voivat kuitenkin heiketä, mikäli rahoituksen ehdot ovat yrityksen näkökulmasta aiempaa heikommat.

Käytössämme ei ole myöskään ollut aineistoa yritysten tarkoista sijainneista. On mahdollista, että tarkastellut maaseutualueiden yritykset ovat jo etäällä mahdollisesti maakuntakeskuksissa sijaitsevista pankkikonttoreista. Tällöin pankkikonttorin siirtyminen edelleen kauemmaksi ei välttämättä enää vaikuta pankkien ja yritysten välisiin asiakassuhteisiin.

Pankkikonttorit, pankkisääntely ja vakuudet

Syy arvioituihin heikkoihin yhteyksiin pankkikonttorien sulkeutumisen ja yritysten lainansaannin välillä voi myös olla se, että pankkikonttorien sulkeutuminen ei ole merkittävin tekijä mahdollisten lainansaannin vaikeuksien takana. Esimerkiksi lainansaannin vaikeutuminen pankkien sääntelyn kiristymisen ja vakuuksien arvon laskemisen myötä jossain määrin koskee kaikkia maaseutualueiden yrityksiä riippumatta niiden paikallisesta pankkikonttoriverkosta.

On myös mahdollista, että pankkikonttorien sulkeutuessa yritykset ovat onnistuneesti siirtyneet käyttämään digitaalisia palveluja eikä siirtyminen henkilökohtaisista paikallispankin tarjoamista palveluista digitaalisiin palveluihin ole heikentänyt pankkipalvelujen laatua mikro- ja pk-yrityksille.

On kuitenkin myös mahdollista, että pankkisääntelyn kiristymisen ja erityisesti maaseutualueiden kiinteistöjen arvon laskun myötä vaikeutunut vakuuksien hankkiminen kärjistyy entisestään pankkikonttoriverkon supistuessa. Näin voi käydä lainanannon arvioinnin painottaessa vähemmän yrittäjän ja yritystoiminnan tuntemusta sekä paikallisen yritystoiminnan ja markkinan asiantuntemusta, ja enemmän taloustietoja ja automatisoitua maksukyvyyn arviointia.

Jatkotutkimus

Olemme tarkastelleet pankkikonttorien vähenemisen yhteyttä olemassa olevien yritysten toimintaa kuvaaviin tietoihin, keskittyen erityisesti yrityksiin, jotka jatkavat toimintaansa koko seurantajakson. Pienten yritysten rahoituksen saatavuus vaikuttaa kuitenkin myös uusien yritysten aloittamiseen sekä yritysten lopettamiseen. Jatkoselvityksissä voisi olla aiheellista tarkastella, kuinka pankkikonttorien poistuminen on yhteydessä yritysten perustamiseen, lopettamiseen ja konkurssiin.

Mikäli pienten yritysten lainansaanti vaikeutuu pankkimarkkinan keskittyessä ja pankkien koon kasvaessa, olisi odotettavaa, että markkinoille tulisi uusia toimijoita vastaamaan kysyntään, johon suuret pankit eivät vastaa. Uudet internet-pohjaiset (FinTech-)rahoituspalvelujen tarjoajat, kuten Qred, CapitalBox ja Kredita myöntävät

yrittäjärahoitusta nopeilla käsittelyajoilla ja jopa ilman vakuuksia. Näiden uusien toimijoiden markkinaosuuksien kehitystä sekä yrittäjärahoituksen hinnoittelua ja ehtoja tulisi selvittää jatkotutkimuksessa. Esimerkiksi Gopal ja Schnabl (2022) ovat arvioineet, että vaikka pankkien pienyritysten rahoitus supistui voimakkaasti finanssikriisin yhteydessä eikä ole sen jälkeen palannut ennalleen Yhdysvalloissa, pienyritysten lainansaanti ei kokonaisuudessaan ole kuitenkaan muuttunut, koska esimerkiksi uudet Fintech-palveluntarjoajat ovat kasvattaneet lainanantoaan. Jatkotutkimuksen tulisi pyrkiä huomioimaan, että pienet yritykset voivat saada yhä suuremman osan rahoituksestaan muualta kuin perinteisistä pankeista.

Tarkan luottokohtaisen aineiston hyödyntäminen tutkimuksessa mahdollistaisi lainaehdojen ja kustannusten tarkemman tarkastelun. Mikäli esimerkiksi heikkojen asuntomarkkinoiden alueilla yritykset useammin turvautuvat vakuudettomiin lainoihin (Norkio ym. 2024) tai uusien internet-pohjaisten rahoituspalvelujen myöntämiin lainoihin, emme välttämättä havaitse eroja lainansaannissa. Erot lainaehdoissa ja lainakustannuksissa voivat silti olla merkittäviä. Pienten yritysten rahoituksen jatkotutkimuksessa tulisi huomioida erilaisilla alueilla toimivien yritysten mahdollisesti erilaiset mahdollisuudet ja lähtökohdat rahoituksen saamiselle.

Liitetaulukot

Taulukko 8. Logit-regressio pankkikonttorin poistumiselle yrityksen kotikunnasta yritysluokittain propensitytiluvun estimoimiseksi.

	Mikro- henkilöyritykset	Mikro- osakeyhtiöt	Pk- osakeyhtiöt
$\ln(\text{liikevaihto}_{i,t})$	0,002 (0,015)	0,003 (0,007)	-0,039 (0,033)
$\ln(\text{työntekijämäärä}_{i,t})$	-0,078* (0,047)	-0,022 (0,029)	-0,170* (0,101)
$\ln(\text{tase}_{i,t})$	-0,001 (0,019)	-0,021 (0,014)	0,076 (0,056)
Pitkäaikaisen velan osuus _{i,t}	-0,009 (0,056)	0,046 (0,049)	0,075 (0,181)
Lyhytaikaisen velan osuus _{i,t}	-0,052 (0,067)	-0,024 (0,059)	0,115 (0,197)
1 = ydinmaaseutu, 0 = harvaan asuttu maaseutu	0,086** (0,037)	0,004 (0,030)	-0,017 (0,084)
$\ln(\text{kunnan väkilukuk},t)$	0,488*** (0,029)	0,570*** (0,023)	0,599*** (0,063)
$\ln(\text{kunnan väestöllinenhuoltosuhde}_{k,t})$	-0,065*** (0,009)	-0,068*** (0,006)	-0,098*** (0,020)
N	40 025	64 618	8 905
Pseudo R ²	0,12	0,12	0,13

Viite: $\ln()$ kuvaa muuttujan logaritmista transformaatiota. Alaviite i kuvaa yritystä, t vuotta ja k yrityksen kotikuntaa. Toimiala- ja vuosimuuttujien estimaatteja ei esitetä taulukossa. * kuvaa tuloksen tilastollista merkittävyyttä p-arvolla: * < 0,1, ** < 0,05 ja *** < 0,01.

Taulukko 9. Muuttujakohtaiset raja-arvot winsoroinnissa.

Muuttuja	Alaraja	Yläraja
Birch-indeksi _{$i,(t, t+x)$}	2. persentiili	98. persentiili
Pitkäaikaisen velan osuus taseesta _{i,t}	-1	1
Lyhytaikaisen velan osuus taseesta _{i,t}	-1	1
Δ Liikevaihto _{$i,(t-1, t)$}	-2	2
Käyttökateprosentti _{i,t}	-2	99. persentiili

Viite: Birch-indeksi on laskettu kertomalla työntekijämäärän suhteellinen muutos absoluuttisella muutoksella. Δ kuvaa suhteellista muutosta. Käyttökateprosentti on laskettu jakamalla käyttökate liikevaihdolla.

LÄHTEET

- Akerlof, G. A. (1970). The market for 'lemons': quality uncertainty and the market mechanism. *Market Failure or Success*, 66.
- Alessandrini, P., Presbitero, A. F. ja Zazzaro, A. (2009). Banks, distances and firms' financing constraints. *Review of Finance*, 13(2), 261–307.
- Andersson, M., Eklund, J. E. ja Tsvetkova, A. (2023). Spatial variations in financial constraints of SMEs—evidence from firm-level estimates of investment-cash flow sensitivities in Sweden. *Small Business Economics*, 60, 1683–1698.
- Banerjee, R. ja Blickle, K. (2021). Financial frictions, real estate collateral and small firm activity in Europe. *European Economic Review*, 138, 103823.
- Bellucci, A., Borisov, A. ja Zazzaro, A. (2013). Do banks price discriminate spatially? Evidence from small business lending in local credit markets. *Journal of Banking & Finance*, 37, 4183–4197.
- Berger, A. N. ja Udell, G. F. (1995). Relationship Lending and Lines of Credit in Small Firm Finance. *Journal of Business*, 68(3), 351–81.
- Berger, A. N., Miller, N. H., Petersen, M. A., Rajan, R. G. ja Stein, J. C. (2005). Does function follow organizational form? Evidence from the lending practices of large and small banks. *Journal of Financial Economics*, 76(2), 237–269.
- Birch, D. (1987). "Job Creation in America: How Our Smallest Companies Put the Most People to Work". New York: Free Press.
- Brevoort, K. P., Holmes, J. A. ja Wolken, J. D. (2010). Distance Still Matters: The Information Revolution in Small Business Lending and the Persistent Role of Location, 1993–2003. Federal Reserve Bank (FRB) Finance and Economics Discussion Paper 2010–08.
- Čehajić, A. ja Košak, M. (2022). Bank lending and small and medium-sized enterprises' access to finance—Effects of macroprudential policies. *Journal of international money and finance*, 124, 102612.
- Cole, R. A., Goldberg, L. G. ja White, L. J. (2004). Cookie cutter vs. character: The micro structure of small business lending by large and small banks. *Journal of financial and quantitative analysis*, 39(2), 227–251.
- Corradin, S. ja Popov, A. (2015). House prices, home equity borrowing, and entrepreneurship. *The Review of Financial Studies*, 28(8), 2399–2428.
- Degryse, H. ja Ongena, S. (2005). Distance, Lending Relationships and Competition. *The Journal of Finance*, 60(1), 231–266.

- DeYoung, R., Hunter, W. C. ja Udell, G. F. (2004). The past, present, and probable future for community banks. *Journal of Financial Services Research*, 25, 85-133.
- Diamond, D. W. (1984). Financial intermediation and delegated monitoring. *The review of economic studies*, 51(3), 393-414.
- Eerola, H., Lyytikäinen, T. ja Vanhapelto, T. (2020). Asuntojen hintojen alueellinen eriytyminen Suomessa. VATT Tutkimukset. Valtion taloudellinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Finanssivalvonta (2024). Selvitys peruspankkipalveluiden saatavuudesta ja hinnoittelusta vuonna 2023. Saatavilla: <https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/kuluttajansuoja/peruspankkipalveluselvitykset/selvitys-peruspankkipalveluiden-saatavuudesta-ja-hinnoittelusta-vuonna-2023-netti.pdf> (viitattu 2.12.2024)
- Finanssivalvonta (2023). Selvitys peruspankkipalveluiden saatavuudesta ja hinnoittelusta vuonna 2022. Saatavilla: <https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/kuluttajansuoja/peruspankkipalveluselvitykset/selvitys-peruspankkipalveluiden-saatavuudesta-ja-hinnoittelusta-vuonna-2022.pdf> (viitattu 2.12.2024)
- Ho, C. ja Berggren, B. (2020). The effect of bank branch closures on new firm formation: the Swedish case. *The Annals of Regional Science*, 65(2), 319–350.
- Hoshi, T., Kashyap, A. K. ja Scharfstein, D. (1988). Corporate structure, liquidity, and investment: Evidence from Japanese Panel Data. Revised 1989 as Federal Reserve Working Paper #82.
- Hoshi, T., Kashyap, A. K. ja Scharfstein, D. (1990). "Bank monitoring and investment: Evidence from the changing structure of Japanese corporate banking relationships". In R. Glenn Hubbard (ed.): *Asymmetric information, corporate finance and investment*. University of Chicago Press, Chicago.
- Hyytinen, A., Kuosa, I. ja Takalo, T. (2002). Law or finance: Evidence from Finland. Bank of Finland discussion papers 8/2002.
- Hyytinen, A. ja Pajarinen, M. (2002). Small business finance in Finland: A descriptive study (No. 812). ETLA Discussion Papers.
- Kettunen, J. (2023). "Pankkivuosi 2022." Finanssiala ry: Pankkivuosi.
- Kettunen, J. (2024). "Pankkivuosi 2023." Finanssiala ry: Pankkivuosi.
- Kerr, S. P., Kerr, W. R. ja Nanda, R. (2022). House prices, home equity and entrepreneurship: Evidence from US census micro data. *Journal of Monetary Economics*, 130, 103-119.
- Knyazeva, A. ja Knyazeva, D. (2012). Does being your bank's neighbor matter?. *Journal of Banking & Finance*, 36(4), 1194-1209.
- Kärnä, A., Manduchi, A. ja Stephan, A. (2021). Distance still matters: Local bank closures and credit availability. *International Review of Finance*, 21(4), 1503–1510.
- Laamanen, J. P. (2019). Externalities of home-ownership on entrepreneurship: empirical evidence. *International journal of housing markets and analysis*, 12(1), 94-109.

- Lummer, S. L. ja McConnell, J. J. (1989). Further evidence on the bank lending process and the capital-market response to bank loan agreements. *Journal of financial economics*, 25(1), 99-122.
- Mkhaiber, A. ja Werner, R. A. (2021). The relationship between bank size and the propensity to lend to small firms: New empirical evidence from a large sample. *Journal of International Money and Finance*, 110, 102281.
- Nguyen, H.-L. Q. (2019). Are Credit Markets Still Local? Evidence from Bank Branch Closings. *American Economic Journal: Applied Economics*, 11(1), 1–32.
- Norkio, A., Sivonen, M. ja Lahtinen, M. (2024). Miten asuntomarkkina kytkeytyy yritysrahoitukseen ja alueen elinvoimaan? Pellervon taloustutkimus – Puheen-
vuoroja nro 2/2024.
- Ohlsbom, R., Malinen, P. ja Nyroos, M. (2024a). Pk-yritysbarometri kevät 2024. Suomen yrittäjät ry, Helsinki.
- Ohlsbom, R., Malinen, P., Nyroos, M. ja Puntanen, S. (2024b). Pk-yritysbarometri syksy 2024. Suomen yrittäjät ry, Helsinki.
- Peltoniemi, J. (2007). The Benefits of Relationship Banking: Evidence from Small Business Financing in Finland. *Journal of Financial Services Research*, 31: 153–171.
- Petersen, M. A. ja Rajan, R. G. (2002). Does distance still matter? The information revolution in small business lending. *The journal of Finance*, 57(6), 2533-2570.
- Stiglitz, J. E. ja Weiss, A. (1981). Credit rationing in markets with imperfect information. *The American economic review*, 71(3), 393-410.
- Sääskilähti, J. (2016). Local bank competition and small business lending after the onset of the financial crisis, *Journal of Banking and Finance*, 69, 37–51.
- Tervo, H. (2006). Regional unemployment, self-employment and family background. *Applied Economics*, 38(9), 1055-1062.
- Wang, Y. ja Wu, S. (2024). Impact of mobile banking on small business lending after bank branch closures. *Journal of Corporate Finance*, 87, 102593.

Maa- ja metsätalousministeriö

Hallituskatu 3 A, Helsinki
PL 30, 00023 Valtioneuvosto
mmm.fi

ISBN: 978-952-366-717-4 PDF

ISSN: 1797-397X PDF